

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2012

Monika Bednářová

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Monika Bednářová

*Postavení neziskového sektoru v ČR
a ve vybraných zemích EU*

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Ester Danihelková

2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

Podpis: _____

Tímto bych chtěla poděkovat Ing. Ester Danihelkové za její podporu při vedení práce, ochotu, trpělivost, a za její cenné připomínky. Dále mé poděkování patří mému manželovi, bez jehož opory by tato práce těžko vznikla, rodině a všem, kteří mne jakýmkoliv způsobem podporovali.

Obsah

Úvod.....	4
1 Členění národního hospodářství.....	7
1.1 Členění národního hospodářství podle Pestoffa.....	7
1.2 Členění národního hospodářství podle financování.....	9
2 Definice neziskového sektoru	11
2.1 Mezinárodní klasifikace neziskových organizací	12
2.2 Klasifikace neziskových organizací podle právních forem	13
2.3 Klasifikace neziskových organizací podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.....	15
3 Charakteristika neziskového sektoru.....	17
4 Opodstatnění existence neziskových organizací	18
5 Význam nestátních neziskových organizací	20
6 Odlišnosti českého a evropského neziskového sektoru	22
7 Postavení neziskového sektoru v ČR	23
7.1 Vývoj neziskového sektoru od 90. let 20. století v ČR.....	23
7.2 Postavení neziskového sektoru v ČR	28
7.3 Neziskový sektor a stát.....	29
7.4 Neziskový sektor a společnost	30
7.5 Současný stav neziskového sektoru	31
8 Postavení neziskového sektoru ve vybraných zemích EU	37
8.1 Neziskový sektor ve Velké Británii	38
8.1.1 Vývoj neziskového sektoru od 90 let. 20. století.....	38
8.1.2 Postavení neziskového sektoru ve Velké Británii.....	39
8.1.3 Neziskový sektor a stát	40
8.1.4 Neziskový sektor a společnost.....	42
8.1.5 Současný stav sektoru	44
8.2 Neziskový sektor na Slovensku	47
8.2.1 Vývoj neziskového sektoru od 90. let 20. Století	47
8.2.2 Postavení neziskového sektoru na Slovensku.....	48
8.2.3 Neziskový sektor a stát	49
8.2.4 Neziskový sektor a společnost.....	50
8.2.5 Současný stav sektoru	52

9	Komparace	60
9.1	Legislativa	60
9.2	Právní formy neziskových organizací	60
9.3	Počet neziskových organizací	61
9.4	Zastoupení dobrovolníků v neziskovém sektoru.....	61
9.5	Vymezení pojmu „sociální služba“	62
9.6	Transformace sociálních služeb	63
	Závěr	64
	Seznam zkratk	67
	Seznam zdrojů a literatury	68
	Seznam obrázků a tabulek	76

Úvod

Na počátku tvorby této bakalářské práce mne zaujala myšlenka o porovnání neziskových sektorů v různých evropských zemích, které mají odlišný historický, politický, kulturní i občanský základ. Tato práce se věnuje tématu „Postavení neziskového sektoru v ČR a ve vybraných zemích EU“. Zpočátku jsem měla v úmyslu porovnávat český neziskový sektor s britským a německým neziskovým sektorem. Studium literatury jsem došla k závěru, že z hlediska mnoha spolkových republik, ze kterých se Německo skládá, by byla tato komparace velmi náročná. Nakonec tedy tato bakalářská práce porovnává neziskový sektor v České republice s neziskovým sektorem ve Velké Británii a na Slovensku. Domnívám se, že srovnání těchto tří zemí, může v této oblasti napomoci vzájemné inspiraci.

Dále jsem v průběhu tvorby bakalářské práce zjistila, že pojem „neziskový sektor“ zahrnuje mnoho aspektů, které je možné mezi sebou srovnávat. Je to velmi rozsáhlé a objemné téma. Z tohoto důvodu jsem k jeho porovnávání vybrala pouze některá kritéria, jež jsou z mého pohledu významná. Je to právní rámec, neboli legislativa jednotlivých zemí spojená s činností organizací neziskového charakteru, dále zastoupení dobrovolníků v neziskovém sektoru, právní formy neziskových organizací, jejich počet, chápání a vymezení pojmu sociální služba a posledním srovnávacím kritériem je transformace sociálních služeb.

Cílem této práce bylo porovnání neziskového sektoru v České republice, Velké Británii a Německu. Jak jsem již výše uvedla, místo Německa jsem se rozhodla do své práce použít Slovenskou republiku. Důvodem je odlišná úroveň vyspělosti a viditelnější rozdíly těchto dvou zemí.

Předmětem první kapitoly je začlenění neziskového sektoru do národního hospodářství.

Ve druhé části se věnuji definici neziskového sektoru, která vzhledem k roztržičnosti pojmového aparátu, vychází ze tří způsobů členění neziskových organizací, které jsem pro účely této bakalářské práce vybrala. Tyto organizace jsou přiblíženy v rámci mezinárodní klasifikace, právního řádu České republiky a Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.

Třetí kapitola se zmiňuje jen o několika, podle mne významných, charakteristikách neziskového sektoru.

Úkolem čtvrté kapitoly je osvětlit podstatu existence a působení neziskových organizací.

Předmětem páté kapitoly je přiblížení významu nestátních neziskových organizací, jak pro občany, tak pro společnost.

Obsahem šesté kapitoly jsou odlišnosti neziskového sektoru v členských zemích EU¹ a v České republice.

Sedmá kapitola se zabývá postavením neziskového sektoru v ČR. Tato kapitola je rozdělena do pěti částí, které podle mne nejvíce postavení neziskového sektoru charakterizují. Tzn. vývoj neziskového sektoru od 90. let 20. století v ČR, postavení neziskového sektoru v ČR, neziskový sektor a stát, neziskový sektor a společnost a současný stav neziskového sektoru, kde zmiňuji reflexi o nízkém statutu sociálních služeb z časopisu Sociální práce č. 1/2012, jejíž autorkou je paní Radka Janebová, odborná asistentka Univerzity v Hradci Králové.

Předmětem podkapitoly „Současný stav neziskového sektoru“ ve všech třech porovnávaných zemích je část věnovaná sociálním službám a zde jsem také použila článek z časopisu Sociální práce č. 3/2009, kterým sem přispívá Mgr. Martin Bednář, Ph.D. Věnuje se zde novele zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V osmé kapitole, která se věnuje postavení neziskového sektoru v Evropě² je pojednáno o důvodech nemožnosti sjednotit evropský neziskový sektor. Tato hlavní kapitola je dále rozdělena do dvou hlavních podkapitol.

První z nich se věnuje neziskovému sektoru ve Velké Británii, kde se zmiňuji o vývoji neziskového sektoru od 90. let 20. století, postavení neziskového sektoru ve VB, vztahu neziskového sektoru se státem, se společností a v poslední podkapitole zmiňuji situaci o současném stavu sektoru.

Druhá podkapitola se věnuje neziskovému sektoru na Slovensku, která je rozdělena do stejných podkapitol, uvedených výše. V podkapitole „Současný stav sektoru“ se opět o problematice zmiňuji článkem z časopisu Sociální práce č. 1/2012 jehož autorkou je Lýdia Brichtová, ředitelka odboru sociálních služeb, Ministerstva práce sociálních věcí a rodiny. Věnuje se novele zákona č. 448/2008 Z., o sociálních službách, jejímž cílem bylo řešit přetrvávající problémy a krizovou situaci ve financování sociálních služeb

¹ Evropskou unií jsou v této kapitole myšleny všechny členské státy EU

² Pojmem Evropa, jsou myšleny všechny členské státy EU

Práce je orientovaná teoreticky a je analýzou dostupné literatury a internetových odkazů, které reflektují dané téma. V současné době ještě nelze v České republice nalézt relevantní dostupnou literaturu, jež by podávala ucelené a aktuální informace o neziskových sektorech jednotlivých zemí. Neziskový sektor by měl být, vzhledem ke své roztržitosti napříč celou Evropou, předmětem mnoha častých výzkumů. Tato práce vychází i z literatury v originálním anglickém jazyce a překlady některých textů nebyly dosud v českém jazyce publikovány.

1 Členění národního hospodářství

Abych se mohla věnovat neziskovému sektoru, nejprve je potřeba si ujasnit, jak je neziskový sektor v národním hospodářství začleněn. Tomu se budu věnovat v první kapitole, kde se budu opírat hlavně o definice.

V odborné literatuře je možno najít několik způsobů podle jakých hledisek lze členit národní hospodářství. Pro účely této bakalářské práce je vybrané sektorové členění podle Pestoffa, na které navazuje členění dle principu financování.

1.1 Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Na členění národního hospodářství podle švédského politologa Victora A. Pestoffa navazuje členění principu financování. Victor A. Pestoff znázornil ve schématu tzv. trojúhelníku blahobytu vztahy mezi sektory ve společnosti. (Skovajsa, 2010, str. 145) „Lze tedy říci, že Pestoffovo schéma zachycuje nejen vztahy mezi třemi základními sektory společnosti, ale také ukazuje, kde se nachází prostor pro aktivní občanství v 21. století. (Skovajsa, 2010, str. 145)

Victor A. Pestoff rozděluje národní hospodářství do tří kritérií:

- podle financování provozu a rozvoje na sektor ziskový a neziskový
- podle vlastnictví na sektor soukromý a veřejný
- podle míry formalizace na sektor formální a neformální

Obr. 1 Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Pramen: REKTOŘÍK [2001] dle PESTOFFA [1995].

Převzato z Rektořík, 2001, str. 16

Z výše uvedeného obrázku můžeme vyčíst, že tyto sektory vymezuje pomocí trojúhelníku. Přínosem tohoto uspořádání je mimo jiné i to, že z tohoto nákresu trojúhelníku se dají vyčíst podstatné charakteristiky organizací, které v jednotlivých sektorech působí. Čteme z něho, že neziskové organizace jsou opravdu různorodé a přehledně zde vidíme, že se v některých zónách činností a poslání jednotlivých organizací ve vymezených sektorech prolínají. Nejzajímavější jsou v tomto případě organizace nazývané *hraniční* či *smíšené*. Jako příklad smíšené organizace sem patří např. soukromá střední škola, která svým posláním zasahuje do veřejného sektoru, má privátní charakter a je z určité části financována z veřejných financí. Vzorem hraniční organizace může být např. penzijní fond, který funguje na principech obchodního zákoníku ve formě akciové společnosti, ale dostává zákonem vymezené příspěvky z veřejných financí a způsob rozdělování zisku je rovněž normativně vymezen zákonem. Zvláštním příkladem hraniční organizace je např. státní podnik, který zřizuje veřejná organizace za účelem podnikání, resp. obhospodařování státního majetku. Z uvedených informací vyčteme, že nebezpečí těchto hraničních organizací spočívá v selhávání při naplňování poslání neziskové organizace, kdy hrozí, že dojde k přehnanému akcentu na ziskové aktivity, kdy dochází ke konfliktu cílů. Do sektoru domácností zasahuje soukromý neziskový sektor tak, že se pro jím realizované činnosti a poslání vytváří spolky, většinou s charitativním zaměřením či se zaměřením na využití volného času dětí a mládeže nebo seskupení neformálního charakteru, tzn. že nebyly založeny podle platné legislativy. Do ziskového či tržního sektoru zasahuje soukromý neziskový sektor tak, že své neziskové aktivity realizuje s využitím dostupných právních forem, např. podle obchodního zákoníku. Tímto mohou být zakládány akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a družstva s posláním realizovat poslání v oblasti charity, vzdělávání, sportu, atd. (Rektořík, 2001, str. 14-19)

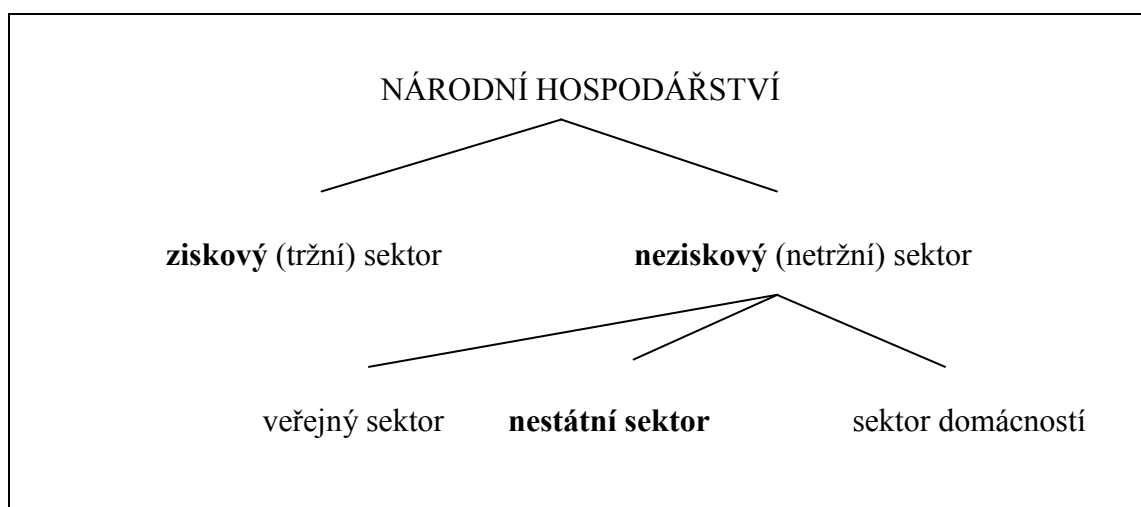
Důležitým poznatkem je fakt, že tento vzorec není aplikovatelný na všechny země z důvodů různých socioekonomických souvislostí. Lze také předpokládat, že mezi jednotlivými sektory bude postupně docházet k posunům v závislosti na vývoji ekonomiky a společnosti. Je tedy možné, že některé organizace vyvstanou do popředí a některé více zaniknou. (Rektořík, 2001, str. 14-19)

1.2 Členění národního hospodářství podle financování

Podle hlediska principu financování, jak uvádí Rektořík (2001, str. 13), národní hospodářství členíme na:

- ziskový (tržní) sektor
- neziskový (netržní) sektor, který se dále dělí na veřejný sektor, soukromý sektor a sektor domácností

Obr. 2 Členění národního hospodářství podle principu financování

Převzato z: (Strecková, Z., Malý, I. a kol., 1998, str. 7)

Uvedená klasifikace národního hospodářství je na obrázku č. 2 rozdělena na ziskový a neziskový sektor. Pro názornější představu toto sektorové rozdělení více přiblížím.

Ziskový, tržní sektor, je jednou z částí národního hospodářství, která je finančně zajištěna z tržní ceny ze zdrojů získaných subjekty ziskového sektoru, tzn. z prodeje statků, které sami produkují nebo distribuují. Cílem fungování tohoto sektoru či organizací, které jsou v jeho rámci zřízeny, je dosahování zisku. (Rektořík, 2001, str. 14)

Neziskový (netržní) sektor je částí národního hospodářství, která ke své činnosti získává prostředky přerozdělovacím způsobem. Cílem fungování neziskové organizace není dosažení zisku, ale užitku, které vyplývá z jejího poslání. Tento sektor se dále dělí na tři oblasti: (Rektořík, 2001, str. 14)

- *Neziskový veřejný sektor* je financovaný z veřejných financí, řídí ho a spravuje veřejná správa, rozhoduje se v něm veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole.

Cílové funkce se dosahuje tzv. poskytováním veřejné služby. (Rektořík, 2001, str. 14)

- *Neziskový soukromý sektor*, nazývaný také „třetí sektor“ se nezaměřuje na získání zisku, ale užitku. Finanční prostředky čerpá ze soukromých financí, (příspěvek z veřejných financí není vyloučen) myšleno od fyzických nebo právnických osob, které vložením svých financí neočekávají jejich návrat v podobě zisku. (Rektořík, 2001, str. 14)
- *Sektor domácností* je významný svým začleněním do koloběhu finančních toků. Především má svou důležitost ve formování občanské společnosti, jejíž kvalita je určující zpětně pro kvalitu těchto organizací. (Rektořík, 2001, str. 14)

Neziskový sektor se spolu se ziskovým sektorem doplňují a z obrázku č. 2 je patrné, že neziskový sektor má své místo jak ve veřejném sektoru, tak v soukromém sektoru i sektoru domácností. Navzájem se prolínají a přispívají tak k efektivnějšímu fungování nejen trhu, ale i celé společnosti. Jednotlivé sektory tedy nemohou existovat odděleně. Na obrázku č. 2 jsou pole kritérií od sebe odděleny jednotlivými přímkami tak, aby uprostřed vznikl prostor pro nestátní neziskový sektor. Hranice mezi jednotlivými sektory jsou odlišeny pro každý právní systém a silně je ovlivňují základní principy, na kterých právní řád dané země stojí. Velký vliv má mimo jiné i historický vývoj na daném území.

2 Definice neziskového sektoru

Vymezit neziskový sektor je velmi obtížné, neboť v české legislativě neexistuje žádná jednoznačná definice.

Pestrost neziskového sektoru pozorujeme i v různých názvoslovích, mezi které patří např. třetí sektor, nezávislý sektor (pojem rozšířený ve Velké Británii), dobrovolnický sektor, občanský sektor, atd. (Skovajsa, 2010, str. 32)

Ucelenou definici podává Mgr. Simona Škarabelová Ph.D., „Neziskový sektor kromě nevládních neziskových organizací zahrnuje i organizace příspěvkové, rozpočtové, odbory, politické strany a hnutí, zájmová sdružení právnických osob, družstva (pokud jsou zřizována za jinými účely než podnikání), nepodnikatelské obchodní společnosti (např. společnosti s ručením omezeným, pokud jsou zřízeny k jiným účelům než podnikání), příp. i právnické osoby zřizované samostatnými zákony (např. Česká akademie věd, Česká televize, Český rozhlas).“ (Škarabelová, 2005, str. 51)

Na této široké definici se odráží začlenění neziskového sektoru v národním hospodářství. Je zde vidět, že neziskový sektor zahrnuje organizace, které jsou zařazeny ve veřejném i soukromém neziskovém sektoru, popř. sektoru domácností.

Vzhledem k roztržitosti pojmového aparátu neziskových organizací, uvedu v této kapitole tři způsoby členění, které jsou vymezeny v rámci mezinárodní klasifikace, právního řádu České republiky a Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.

Na základě pojmové nejednotnosti se v odborné literatuře uvádí několik klasifikací. Na mezinárodní úrovni jsou nestátní neziskové organizace vymezené podle mezinárodně uznávané strukturálně-operacionální definice amerického sociologa Lestera M. Salamona. V prostředí českého právního řádu jsou neziskové organizace vyjmenovány v zákoně o dani z příjmů a jiné vymezení podává Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, která se neziskové organizace snaží vymezit dle vnímání značné části (ne)odborné veřejnosti.

Působení neziskových organizací v různých oblastech je demonstrováno v participaci na mnoha veřejně i obecně prospěšných službách. Jsou to např.: sociální služby, kultura, sport a volný čas, zdraví, vzdělávání a výzkum, životní prostředí, právo, prosazování zájmů a politika, náboženství atd. (Skovajsa, 2010, str. 130).

2.1 Mezinárodní klasifikace neziskových organizací

Zde použijí mezinárodně uznávanou klasifikaci ve dvou pojetích. O prvním uvedeném pojetí můžeme tvrdit, že je to komplexní charakteristika nestátních neziskových organizací, kterou autoři Salomon a Anheier vymezují pěti základními vlastnostmi, aby překonali nedostatky starších definic a umožnili srovnání těchto organizací v různých zemích. (Škarabelová, S. a kol., 2002, str. 12) Druhým pojetím této mezinárodní klasifikace neziskových organizací od stejných autorů, je rozdělení dle oblastí lidské činnosti. Tato klasifikace poskytuje základní obecně uznávané členění činnosti NNO. Tato klasifikace podle činnosti byla vytvořena v rámci Mezinárodního srovnávacího výzkumu neziskových organizací Univerzity Johnse Hopkinse. (Skovajsa, 2010, str. 129)

Do pěti vlastností komplexní charakteristiky, které jsou uvedené v mezinárodně uznávané klasifikaci patří:

- institucionalizované (organizace) - tato vlastnost vysvětluje určitou institucionální strukturu nestátní neziskové organizace. V podstatě to znamená, že uvnitř i vně organizace existují sledovaná a vynucovaná pravidla chování. Příkladem mohou být pravidla vystupování navenek, apod. Chování organizace vyplývá již z právní formy z důvodu zakódovanosti v legislativě. Vysvětlení smyslu podmínky institucí spočívá v možnosti nějakým způsobem tyto organizace uchopit a zkoumat. (FRIČ, P., GOULLI, R., 2001, str. 12)
- soukromé (private) – neziskové organizace nejsou řízeny státní správou a jsou od ní institucionálně odděleny. Významný je zde fakt, že mohou být od státu finančně podpořeny. Státní úředníci nejsou z vedení vyloučeni, ale nesmí jich být v orgánech, které tyto NNO řídí, zastoupena většina. Rozhoduje zde fakt, že základní struktura neziskových organizací je ve své podstatě soukromá. Tzn. NNO musí splňovat podmínku soukromé povahy tím, že se snaží být obrazem občanských potřeb, nikoliv politických. (FRIČ, P., GOULLI, R., 2001, str. 12)
- neziskové (non-profit) - neziskové organizace nerozdělují zisk, kterého během své činnosti dosáhly, mezi své členy, ale použijí ho na realizování svého poslání. Jinak řečeno, organizace mohou dosahovat zisku, ale jeho dosažení není účelem existence NNO. (FRIČ, P., GOULLI, R., 2001, str. 12)
- samosprávné a nezávislé (self-governing) - do samosprávnosti řadíme schopnost kontrolovat svoji činnost vlastními postupy a strukturami, tzn. nejsou ovládány

zvenčí ale jsou schopny sami sebe řídit. Nezávislost tkví v tom, že je nekontroluje ani stát, ani jiné instituce stojící mimo ně. (FRÍČ, P., GOULLI, R., 2001, str. 12)

- dobrovolné (voluntary) - dobrovolnost se může projevit v několika rovinách. Patří sem dobrovolná účast na svých činnostech, výkon neplacené práce pro organizaci, dary či čestné účasti ve správních radách. (Škarabelová, S. a kol., 2002, str. 7)

Tato mezinárodní klasifikace neziskového sektoru slouží k identifikaci neziskových organizací v každé zemi, bez ohledu na jejich právní status a jiná národní specifika. Tato definice není úplně dokonalá, už jen z hlediska kritérií, se kterými pracuje. Nejsou totiž vždy úplně jednoznačná a existuje mnoho hraničních případů. V České republice je tato definice aplikovatelná na několik subjektů. Mezi hlavní patří občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a evidované právnické osoby církve.

Druhým pojetím mezinárodní klasifikace neziskového sektoru je oblast činností neziskových organizací. Tuto klasifikaci jsem vybrala, protože se budu v mé práci zaměřovat na jednu z těchto činností, konkrétně sociální služby. Dále do těchto oblastí patří kultura, sport, volný čas, vzdělávání a výzkum, zdraví, životní prostředí, rozvoj a bydlení, právo, prosazování zájmů a politika, zprostředkování dobročinnosti a podpora dobrovolnictví, mezinárodní činnosti, náboženství, hospodářská a profesní sdružení, odbory a činnosti jinde neuvedené.

2.2 Klasifikace neziskových organizací podle právních forem

Nejbližší vymezení neziskové organizace najdeme v jednom z právních systémů České republiky, což je Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, kde je v § 18, odstavci 8 definována jako tzv. *organizace charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání*. Zde se jedná i o organizace, které spadají svoji charakteristikou i do veřejného neziskového sektoru, tzn. nejedná se o čistý výčet „nestátních“ neziskových organizací.

Dle Zákona o daních z příjmů sem spadají tyto organizace:

- zájmová sdružení právnických osob, pokud mají tato sdružení právní subjektivitu a nejsou zřízena za účelem výdělečné činnosti,

- občanská sdružení včetně odborových organizací,
- politické strany a politická hnutí,
- registrované církve a náboženské společnosti,
- nadace, nadační fondy,
- obecně prospěšné společnosti,
- veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu,
- obce,
- organizační složky státu, kraje,
- příspěvkové organizace,
- státní fondy,
- subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, 1992)

Z širokého spektra neziskových organizací jsem pro účely této bakalářské práce vybrala z vlastní zkušenosti tyto typické čtyři organizace:

- *Občanské sdružení* založené dle Zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů je sdružení fyzických či právnických osob za účelem realizace společného zájmu. Služby, které poskytuje, mají spíše vzájemně prospěšný charakter. (Boukal, 2009, str. 41-63)
- *Obecně prospěšná společnost* založená dle Zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších novel, je právnickou osobou, která veřejnosti poskytuje obecně prospěšné služby, jejichž vymezení zákon přesně nedefinuje. Záleží tedy na zřizovateli, jak poslání organizace zformuluje. Organizace tohoto typu vznikají v oblastech školství (soukromé školy), kultury (divadla, knihovny), zdravotnictví (nestátní zdravotnická zařízení) a v oblasti sociální péče (sociální ústavy). Na rozdíl od občanského sdružení musí poskytovat veřejně prospěšné služby. (Boukal, 2009, str. 41-63)
- *Nadace a nadační fondy* založené na základě Zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997. Nadace nebo nadační fond jsou označovány jako účelové sdružení majetku k dosažení obecně prospěšného cíle. Z výše uvedeného zákona vyplývá, že jejich cílem by mělo být zaměření na rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv, na vzdělání, rozvoj vědy či sport. V nadaci nebo

nadačním fondu nejde prioritně o přímé naplňování těchto cílů, to je náplní dalších právních forem nestátních neziskových subjektů, ale jde spíše o jejich finanční podporu. (Boukal, 2009, str. 41-63)

- *Církevní organizace* jsou upraveny Zákonem č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech v aktuálním znění. Podle tohoto zákona jsou církve a náboženské společnosti vymezovány jako „dobrovolná společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založená za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně, nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby“ (Zákon č. 3/2002, 2002) Tento zákon se také zmiňuje o *účelových zařízeních církve*, což je v podstatě samostatná právnická osoba, kterou může zřídit právě registrovaná církev nebo náboženská společnost. Ta se zpravidla zakládá pro poskytování sociálních nebo zdravotnických služeb. Příkladem nám může být např. charita či diakonie. (Boukal, 2009, str. 41- 63)

2.3 Klasifikace neziskových organizací podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace

V současné době je tedy pro nás z praktického hlediska nejpoužitelnější vymezení podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.

Pro uvedení do problematiky je potřeba vymezit pojem „Rada vlády pro nestátní neziskové organizace“ (RNNO). Je to stálý poradní, iniciativní a koordinační orgán vlády ČR. Překládá vládě materiály, které se nestátních neziskových organizací a podmínek pro jejich působení týkají. Je současně jediným orgánem státní správy, který se zabývá výhradně problematikou neziskového sektoru v obecných souvislostech. Rada vznikla v roce 1998, kdy se předchozí Rada pro nadace založená v roce 1992 transformovala. Prostřednictvím svého předsedy shromažďuje, konzultuje a předkládá vládě materiály, které se nestátních neziskových organizací týkají a vztahují k vytváření vhodného prostředí pro jejich existenci a působení. (Skovajsa, 2010, str. 149)

Jakýmsi „nepsaným“ hlediskem RNNO pro chápání neziskového sektoru je transformace politického systému, tzn., že se orientuje na takové formy neziskových organizací, které jsou spojeny s aktivitami, které před rokem 1989 neměly žádnou povolenou organizační podobu. (Müller, J., 2003, str.1)

Definice nestátních neziskových organizací podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace je účelově vytvořená a zjednodušující, nicméně vyjadřuje to, jak je neziskový sektor vnímán značnou částí (ne)odborné veřejnosti. Pod označením „neziskové organizace“ lze rozlišovat tyto dva typy, resp. skupiny:

- „vládní (státní) neziskové organizace, které zabezpečují převážně realizaci výkonu veřejné správy. Jejich opodstatnění je dáno jejich posláním, kterým je podílení se na výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce. Jejich právními formami jsou v České republice příspěvkové organizace a organizační složky státu, kraje či obce.
- nevládní (nestátní) neziskové organizace, jejichž existence vychází z principu sebeřízení společnosti, tj. schopnosti určitého společenství lidí žijících a spolupracujících ve vymezeném prostoru organizovat a vzájemně usměrňovat své jednání (Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M., rok nedatován, str. 7- 8)

RNNO nevylučuje kritéria mezinárodní klasifikace neziskových organizací, ale uplatňuje je selektivně, tzn. bere v úvahu pouze některé z organizací, které těmto kritériím vyhovují. Obecně lze tedy říci, že RNNO neodvozuje definici NNO od ekonomické podstaty neziskového sektoru ale od institucionální formy neziskových organizací vymezených danou legislativou. (Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M., (rok nedatován), str. 7-8)

V této souvislosti je třeba vzít v potaz následující tezi:

„V případě, že bude v ČR legislativně zavedena definice „veřejné prospěšnosti“, jak předpokládá návrh nového občanského zákoníku, je velmi pravděpodobné, že RNNO dosavadní pojetí neziskového sektoru ještě zúží a bude sledovat jen ty z dosud sledovaných nestátních neziskových organizací, které budou uznány za veřejně prospěšné (na rozdíl od těch, které slouží zájmu svých členů).“ (Müller, J., 2003, str. 10)

V podstatě je patrné, že rozdílnost ve vymezení pojmu „nezisková organizace“ pramení z potřeb toho, kdo se o vymezení pokouší. (Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M., rok nedatován, str. 7)

3 Charakteristika neziskového sektoru

Neziskový sektor má různé charakteristiky, kterými se odlišuje od ziskového sektoru. V této kapitole zmíním podle mé zkušenosti pouze ty významnější.

Neziskové organizace³ se ve společnosti objevují **v různých podobách**. Existují jako malé organizace působící v komunitě bez vlastního majetku, či velké komplexy s velkým počtem zaměstnanců a velkým rozpočtem. Jsou charakteristické svým **zaměřením na rozmanité činnosti**. Věnují se charitativním oblastem, prodeji vlastních výrobků či služeb, výzkumům, kultuře atd. (Skovajsa, 2010, str. 130) Další znak mezi neziskovými organizacemi je spatřován také v **rozdílném účelu fungování**. Fungují za účelem podpory vlastních členů nebo za účelem poskytování služeb ve veřejném zájmu. Do skupiny veřejně prospěšných organizací patří nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti. Tyto organizace se charakterizují posláním, které je zaměřeno na nabídku služby potencionálním klientům mimo daný druh NNO. Nejde tedy primárně o členy NNO. Do skupiny vzájemně prospěšných organizací řadíme občanská sdružení, profesní komory, aj. Jejich poslání je zaměřené na primární prosazení zájmu členů tohoto druhu NNO. (Boukal, 2009, str. 18)

Dalším charakteristickým znakem jsou odlišné možnosti **financování**. Neziskové organizace se zpravidla vyznačují odlišnými zdroji financování. Jejich existence je na rozmanitosti těchto zdrojů v podstatě závislá. Je jich široká škála, od dárcovství, přes sponzoring k příjmům z vlastní činnosti. (Vajdová, 2003, str.19)

Neziskové organizace nemají v dnešní demokratické společnosti lehký úkol. Přebírají odpovědnost za stát a v některých případech i plně nahrazují jeho funkci. Vyplňují na trhu prázdná místa a věnují se oblastem, kterým se nikdo z různých důvodů nemá zájem věnovat. I přesto, že si po roce 1989 musely tvrdě vybudovat své místo a pozici, potýkají se i doposud s řadou nevyřešených situací. Nemají jednotnou terminologii a legislativu a potýkají se s nesystematickým fundraisingem, v jehož důsledku mají ztíženou situaci získávat finance. Pokud bychom opravdu chtěli porozumět problematice neziskového sektoru, domnívám se, že by to vyžadovalo znalost různých vědních disciplín, jako je sociologie, politologie, ekonomie apod.

³ pro účely této bakalářské práce je dle mého výběru neziskovými organizacemi myšleno občanské sdružení, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné organizace a církevní organizace a náboženská společenství

4 Opodstatnění existence neziskových organizací

Neziskové organizace mají bohatou historii. Jejich historický kontext koresponduje s historií sociální práce. Ze začátku se neziskové organizace vytvářely v místech, kde existovaly lidské společnosti a kde působily dříve než státní moc. V zemích, kde začalo osídlování společností dříve než začaly vznikat vládní orgány, byly obyvatelé nuceni vytvářet dobrovolné instituce, aby mohli řešit a zvládnout konkrétní sociální situace a sociální funkce dané komunity. (srov. Duben, 1996, str. 74)

Neziskové organizace se formovaly z tradice křesťanské charity a dobročinnosti, kdy se společnost věnovala péči o chudé, nemocné, staré lidi, sirotky a osoby bez přístřeší. Významnou roli hrála katolická církev a církevní instituce (Skovajsa, 2010, str. 149).

Podstata působení neziskových organizací vychází ze zasazení do veřejného a soukromého neziskového sektoru. Neziskové organizace, které se angažují ve veřejném sektoru zabezpečují převážně realizaci výkonu veřejné správy, např. organizační složky státu či příspěvkové organizace a naopak neziskové organizace v soukromém sektoru kladou ve své činnosti důraz na schopnost občanské společnosti se sdružovat a spolupracovat na realizaci vzájemně prospěšných nebo veřejně prospěšných zájmů. Jedním z důvodů sdružování občanů je snaha podílet se na veřejné politice a proto se tyto dva sektory částečně vzájemně překrývají. (Rektořík, 2001, str. 23)

Jedním z důvodů vzniku občanských organizací je skutečnost, že státem poskytované služby nestačí, nebo jsou pro některé skupiny nevhodné. Rozdílná role, jakou dnes hrají občanské organizace v jednotlivých zemích, míra jejich vlivu, atd., vyplývá z konkrétních historických podmínek. Je obecně známým faktem, že prvním iniciátorem, který rozvinul charitativní činnost v oblasti výchovy, vzdělávání, zdravotní a sociální péče, byla církev a náboženské skupiny. Důsledkem toho je, že v zemích s tradičně silným postavením náboženských skupin je i vyšší koncentrace občanských organizací. Další faktor, který odůvodňuje existenci občanských organizací je to, že v podmínkách moderního státu dochází k oddělení odpovědnosti za financování a za rozdělování finančních zdrojů, které z velké míry pochází ze státního rozpočtu. Stát odpovídá za financování a nestátní neziskové organizace za rozdělování zdrojů. Vystává tedy otázka, proč stát potřebuje nestátní neziskové organizace, když by ve

sféře jejich činnosti mohl působit sám? Odpovědět lze v podstatě jednoduše. Je to ekonomicky výhodnější a efektivnější. (ICN, 1998, str. 2.)

„Činnost státu a jeho organizací vždy inklinuje k uspokojování průměrných, hromadných, obecných a standardních potřeb. Tam, kde je třeba uspokojit specifické potřeby malé skupiny lidí, reagují občanské organizace efektivněji a pružněji. Občanské organizace se ve značné míře opírají o pomoc aktivistů, kteří buď vykonávají svou práci zcela dobrovolně bez nároku na mzdu, nebo pouze za úhradu přímých výdajů.“ (ICN, 1998, str. 2)

5 Význam nestátních neziskových organizací

Jsem přesvědčena o tom, že nestátní neziskový sektor je v naší společnosti nepostradatelný a má svůj význam pro celou společnost, proto v této kapitole krátce uvedu podstatné zasazení významu nestátních neziskových organizací ve fungování společnosti.

„Existence NNO je výrazem aplikace svobody sdružování, což představuje základní princip demokracie a občanské společnosti. Každý jednotlivec má právo vstoupit do veřejného prostoru a prosazovat svůj zájem, reps. naplňovat poslání, pokud tímto úsilím neohrožuje jiné občany.“ (Boukal, 2009, str. 19)

Nestátní neziskový sektor je důležitý nejen pro stát, ale i pro samotné občany. Stát ušetří existencí nestátních neziskových organizací ze státního rozpočtu peníze a občané na tom vytěží širokou nabídkou služeb a jejich pružnější a bezplatnou, popřípadě levnější přístupností.

Neziskový sektor není v České republice ještě dostatečně zmapován a nabízí tedy spoustu příležitostí ke zkoumání. Podnět můžeme najít právě v neexistenci jednotné terminologie v české legislativě a v nejednoznačné definici organizací, které do tohoto sektoru spadají.

Na neziskový sektor se v poslední letech díváme jako na poskytovatele rozmanitých druhů služeb, který ve společnosti zapouští trvalé kořeny. Zaměřuje se na poskytování služeb, které stát z jakéhokoliv důvodu nenabízí a vyplňuje tak mezery v nabídce služeb, na které organizace veřejné správy nestačí a působí i v oblastech, kde selhávají především komerční firmy z důvodu nedosažení přijatelné míry zisku. Za plošný rozvoj neziskových organizací může z velké části zvyšující se kvalifikace a profesionalita pracovníků. Výhodou neziskových organizací v menších obcích či městech je snadnější dostupnost občanů k těmto službám. Postupně se také zlepšuje informovanost neziskových organizací, nejen směrem k občanům, ale také o sobě navzájem, což je důsledkem rozšiřujících se možností komunikovat před moderní komunikační prostředky. Nepřehlédnutelný je fakt, že během posledních let neziskové organizace mezi sebou navzájem zlepšily jak spolupráci, tak komunikaci. Za touto zmínkou stojí poznatek o existenci různých koordinačních orgánů či asociací, v nichž se více zhmotňuje aspekt občanského působení a vzájemná důvěra. (Frič P. a kolektiv, 2000, str. 28)

Ohlédneme-li se po posledním desetiletí vývoje České republiky a zaměříme-li se obzvláště na neziskový sektor, zjistíme, že se stává nejdynamičtěji se rozvíjející oblastí života české společnosti už jen na základě toho, že počet organizací rapidně roste, jak vyplývá z různých výzkumů. Své postavení ve společnosti si také postupně upevňuje schopností vytvářet si vlastní zdroje financování. Když se tedy na neziskový sektor České republiky podíváme v celosvětovém měřítku, jeví se jako podprůměrný. Pokud ho ovšem porovnáme se zeměmi střední Evropy, je největší. (Salomon, L., Anheier, H. K., 1999, str. 54)

Nestátní neziskové organizace mají ve společnosti opravdu nezastupitelný význam, který vychází z principu demokracie a základních lidských práv na svobodu projevu a uplatňování se ve prospěch společnosti. Tyto organizace jsou pomyslným pojítkem mezi státem a potřebnými občany. Zprostředkovávají služby, které stát nemůže nebo nemá zájem zajistit a bez nichž by potřební občané byli odkázáni na vstřícnost okolních lidí.

6 Odlišnosti českého a evropského neziskového sektoru

Neziskový sektor členských zemí Evropské unie se tedy od neziskového sektoru v České republice liší právním vymezením, svou strukturou, historickým základem, vztahem vlády k neziskovému sektoru, atd. Právní úprava činností neziskového sektoru je plně v kompetenci jednotlivých členských států EU, není tedy sjednocena a Evropská unie ani o sjednocení právní úpravy neusiluje. Stejně jako není sjednocená právní úprava, není ani terminologie. Tento problém je zakořeněn v odlišném chápání neziskového sektoru v jednotlivých zemích. „V ČR je statut neziskovosti dán již právním typem organizace. Ve většině evropských zemích (a také mimo Evropu) je však rozhodujícím krokem přezkoumání účelu existence organizace příslušným finančním nebo daňovým úřadem, případně soudem.“ (Čepelka, 2003, str. 25)

V současném programovém období 2007-2013 může Česká republika využít možnosti zlepšení životní úrovně svých obyvatel čerpáním z fondů EU. Vstupem ČR do EU v roce 2004, získal lepší vyhlídky na financování svých poskytovaných služeb také neziskový sektor. Vzrostl objem finančních prostředků možných k získání z Evropské unie. Je důležité si také uvědomit, že fondy EU neznamenaají konec všech starostí s financováním nestátního neziskového sektoru navždy. Měli bychom to brát spíše jako nabídnutou šanci ze strany EU směrem k neziskovým organizacím. Tento moment otevřených možností čerpat finanční prostředky je zde připraven jen pro schopné organizace, které na tuto nabídku dokáží zareagovat a využít tak nabízené možnosti.

Vstupem do EU se neziskovému sektoru otevřely nové možnosti, ale také došlo ke změně prostředí, které na ně klade nové požadavky.

Pro české neziskové organizace je zcela zásadní obstat v „konkurenci“ dalších evropských neziskových organizací. Musí se učit účastnit se celoevropských projektů, stát se členy evropských sítí. Zcela zásadní se stala jazyková znalost a vybavenost, hlavně angličtinou. Bez její znalosti se stane nemožné jakékoliv zapojení do evropských projektů a možnost čerpání pomoci z fondů EU. Většina formulářů žádostí z evropských fondů je totiž v anglickém jazyce, francouzštině či němčině (Sodomka, V., Venables, T., Liljegren C., Tsapikidou G. D., 2003, str. 7).

7 Postavení neziskového sektoru v ČR

Neziskový sektor má ve společnosti nezastupitelné místo. Jeho základy se tvořily již v historii a jeho vývoj a postavení ve společnosti se neustále posouvá vpřed. Poslední dobou se tento sektor více profesionalizuje a zaujímá ve společnosti velmi přínosnou úlohu. Tato kapitola na začátku pojednává o vývoji neziskového sektoru od 90. let 20. století a pokračuje představením vztahu neziskového sektoru a státu, společnosti a nakonec je zde uveden současný stav neziskového sektoru, kde je zmínka jen o vybraných kritériích, považovaných za představitele současného postavení neziskového sektoru. Patří tam právní formy organizací, počet neziskových organizací, a poslední část se věnuje sociálním službám.

7.1 Vývoj neziskového sektoru od 90. let 20. století v ČR

Po listopadu 1989 se v České republice udála spousta demokratických změn. Mimo jiné se právě otevřel prostor pro rozvoj občanského sektoru. Zásahu na tom měl, zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který vznikl ze čtyř hlavních právních úprav, upravujících vznik neziskových organizací v ČR, jako první. Občané cítili po zkušenostech totalitních režimů potřebu ovlivňovat veřejnou politiku a podílet se na ní. Tuto možnost jim zprostředkovaly neziskové organizace. Prostřednictvím sdružování v neziskových organizacích se občané snaží vyjadřovat své společné zájmy a řešit společné problémy.

Vývojová období neziskového sektoru jsem rozdělila do následujících pěti etap:

- Období 1990-1992
- Období 1993-1996
- Období 1997-2001
- Období 2002-2006
- Období 2007-dosud

U každého z jednotlivých období zpřehledním významné historické milníky, které se v té době odehrály a poskytly základ dalšímu vývoji neziskovému sektoru.

1990-1992

Jako první v roce 1990 vešel v platnost Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který tak podnítl silnou vlnu jejich angažovanosti zřizovat v rámci vzájemně

prospěšných a veřejně prospěšných zájmů patřící organizace. Občané se tak mohli na základě této právní normy volně sdružovat. „Liberální politika státu jako poněkud extrémní reakce na předchozí centrální direktivní systém vytvořila podmínky k bouřlivému rozvoji nestátního neziskového sektoru.“ (Boukal, 2009, str. 33) Stát také zaznamenal finanční podporu od zahraničních dárců. (Boukal, 2009, str. 33)

O rok později, v roce 1991, byl založen Nadační investiční fond (NIF) na základě Zákona ČNR č. 171/1991 Sb. „pro účely nadací určených Poslaneckou sněmovnou parlamentu ČR na návrh vlády. Vláda vyčlenila 1% akcií z druhé vlny kupónové privatizace jako majetek tohoto fondu a návrh na rozdělení prostředků z NIF připravila Rada vlády pro nadace (od roku 1998 Rada vlády pro nestátní neziskové organizace) v roce 1997. Základem rozdělování byly dvě zásady: (Fórum Dárců, 2010, str. 1)

- příspěvky z NIF dostanou nadace, které uspějí ve výběrovém řízení, a které se osvědčily poskytováním grantů v minulosti
- příspěvek z NIF je určen do nadačního jmění a nadace budou využívat na granty pouze každoroční výnosy“ (Fórum Dárců, 2010, str. 1)

V roce 1992 vznikla Rada vlády pro nadace, jako poradní orgán vlády pro otázky NNO. (Boukal, 2009, str. 33)

1993-1996

V roce 1993 vznikla Česká republika a její vůdčí politické osobnosti, Václav Havel a Václav Klaus vedli debatu o podstatě tzv. občanské společnosti. Stát se k neziskovému sektoru zpočátku stavěl skepticky a rezervovaně. (byl patrný nedostatek vůle rozdělit Nadační investiční fond (NIF) založený na podporu nestátního neziskového sektoru a váhalo se také nad novým zákonem o nadacích a nadačních fondech, přestože jeho potřeba byla očividná). I když státní politika v této době zaostala za vlastním samovolným vývojem neziskového sektoru, přesto zůstala státní podpora neziskovému sektoru stabilní. Ke konci tohoto období vznikl Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. (Česká republika, Ministerstvo zahraničí, 2009, str. 1)

„Tento zákon tak poskytl pro soukromé iniciativy podmínky srovnatelné s těmi, jaké mají stát nebo obce při zřizování tohoto typu nestátních občanských organizací.“ (Parkosová, D., 1998, str. 3)

1997-2001

V tomto období došlo k významným změnám, které vedly k upevnění působnosti neziskového sektoru. Stát začal neziskový sektor pozitivněji vnímat a vytvořil pro něj solidnější právní základ. V první řadě to byl nový Zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech, byla zpřesněna dotační pravidla jednotlivých ministerstev, byla obnovena Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO) a rozdělily se první finanční prostředky z Nadačního investičního fondu. (Boukal, 2009, str. 34)

2002-2006

V rozmezí těchto let došlo k několika důležitým změnám. Proběhla reforma veřejné správy, tzn. vznikly kraje, na které měly být převedeny prostředky k podpoře NNO. Jednalo se o výraznou decentralizaci veřejných rozpočtů v souvislosti s financováním NNO. Druhá významná změna spočívá ve vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004, což umožnilo NNO navazovat nová partnerství a především využívat fondy EU. (Boukal, 2009, str. 34)

Od roku 2004 do 2006 využívala Česká republika, potažmo i neziskové organizace, zdroje, které Evropská unie prostřednictvím programu PHARE poskytovala zemím střední a východní Evropy. (EUROSKOP.cz, 2005-2012, str. 1)

2007-dosud

V této době je připravována komplexní změna legislativy upravující nestátní neziskový sektor. (Boukal, 2009, str. 34) V platnost již vešla podoba Zákona č. 231/2010 Sb., kterým se mění Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. (neziskovky.cz, o.p.s., rok neuveden,(a) str. 1) Tento zákon se týká úpravy statutárního orgánu, vyplácení odměn členům správní či dozorčí rady nebo např. vícezdrojového financování. (Skovajsa, 2010, str. 208-209) „V prosinci 2009 byla do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR předložena novela Zákona č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech.“ (Skovajsa, 2010, str. 191) Ta se zaměřuje na úpravu nakládání

s majetkem, slučování nadačních fondů a na transformace nadačních fondů na nadace. (Skovajsa, 2010, str. 191) „U Zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů se přes jeho zjevné nedostatky, které v řadě případů limitují občanská sdružení v jejich aktivitách, nepředpokládá jeho novelizace a spolková úprava bude změněna pravděpodobně až přijetím nového občanského zákoníku.“ (Skovajsa, 2010, str. 212)

Posledním zákonem typické nestátní neziskové organizace, který byl novelizovaný je Zákon č. 495/2005 Sb. kterým se mění Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon např. ustanovuje v rámci úpravy právního postavení církví a náboženských společností i právní postavení evidovaných právnických osob. (Sagit, 2007, str. 1)

Základní myšlenkou změny právních úprav byla snaha o sladění s legislativou v ostatních zemích EU a vytvoření podmínek pro další rozvoj NNO. Kromě občanského zákoníku, jehož podoba má vejít v platnost k 1.1.2013, a který tak nahrazuje nyní účinný předpis z roku 1964, který vznikal za zcela jiných společenských podmínek je také připravován nový zákon o organizacích se statusem veřejné prospěšnosti. Tento zákon, na jehož přípravě spolupracují zástupci nestátních neziskových organizací, Výbor pro legislativu a financování Rady vlády pro nestátní neziskové organizace, odborníci na české a evropské právo a legislativu a představitelé veřejné správy, má definovat veřejně prospěšnou organizaci a sjednotit pravidla a podmínky, za kterých jsou poskytovány veřejné prostředky. (Boukal, 2009, str. 34)

„Zavedení statutu veřejné prospěšnosti zprůhlední prostředí pro poskytování veřejně prospěšných služeb v České republice a nastaví spravedlivé principy pro poskytování státní podpory. Jsem přesvědčen, že všechny transparentně fungující neziskové organizace, které chtějí čerpat státní podporu, si tento statut bez problémů obhájí,“ uvedl k předloze občanského zákoníku Marek Šedivý. (neziskovky.cz, o. p. s., rok neuveden,(b) str. 1)

„V současné době se předpokládá, že všechny neziskové organizace vymezené podle několika právních typů jsou veřejně prospěšné, což v některých případech neodpovídá skutečnosti. Na základě zákona se budou moci neziskové organizace rozhodnout, zda získají status veřejně prospěšné organizace a tím i přístup k veřejným prostředkům. Za nestátní neziskový sektor se na přípravě nové legislativy podílí Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.“ (Boukal, 2009, str. 35)

V důsledku reformy ve státní správě dochází k rozvoji neziskového sektoru v jednotlivých regionech, což umožňuje větší systematičnost a kontrolu práce. V roce 2004 se stal významným milníkem vstup České republiky do Evropské unie. Ta je významným zdrojem fondů a dotací pro různé projekty realizované právě v neziskové sféře. Není to ale vždy záruka přísunu financí do těchto organizací. Některé neziskové organizace nemusí na peníze z evropských fondů dosáhnout a na některé jednoduše nemusí peníze zbýt, z důvodu neustálého rozrůstání neziskového sektoru a sociální role státu, která je na ústupu. Je tedy jasné, že i přes iniciativy Evropské unie není možné uspokojit všechny zájemce.

Možnost využívat evropské fondy k financování svých služeb, konkrétně sociálních služeb, začaly neziskové organizace využívat od roku 2007, kdy Česká republika vyjednala s Evropskou komisí několik operačních programů. Tato možnost trvá až do roku 2013, kdy tato podpora od Evropské unie končí.

Právní rámec

Budu pokračovat legislativním rámcem, jenž je v ČR v zásadě vymezen. Fungování všech neziskových organizací, které na území ČR působí, je ošetřeno zvláštními zákony. Čtyři mnou vybrané neziskové organizace jsou definovány těmito zákony: Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. „Česká legislativa stále nevyjasnila pojem „nezisková organizace“, což činí problémy při interpretaci obecných zákonů, které regulují i činnost nestátních neziskových organizací.“ (Neziskovky.cz, o. p. s., 2010a, str. 1) Stále neexistuje jeden funkční transparentní rejstřík neziskových organizací, což znamená, že neziskové organizace jsou registrovány v evidencích a rejstřících jednotlivých registračních míst (soudy a ministerstva). (Neziskovky.cz, o. p. s., 2010a, str. 1) Dále vláda ČR schválila kromě novel zákonů, také věcný záměr zákona o statusu veřejné prospěšnosti s tím, že do roku 2012 by mělo být zpracované paragrafové znění. K 1.1.2013 má vejít v platnost nový občanský zákoník, který bude mít zásadní vliv na fungování neziskového sektoru. (Neziskovky.cz, o. p. s., 2010a, str. 1)

7.2 Postavení neziskového sektoru v ČR

Na postavení neziskového sektoru existují různé názory a velmi často se setkáváme s rozporuplnými myšlenkovými pochody. Silnou stránkou postavení neziskového sektoru v ČR je jeho husté pokrytí celého území.

„Neziskové organizace bezesporu posilují pocity solidarity a komunity ve společnosti. Pomáhají lidem budovat tzv. „sociální kapitál“, povzbuzují procesy vzájemné spolupráce a tvorby důvěry, od kterých závisí fungování trhu i demokracie. Neziskové organizace vyplňují prostor mezi občanem a státem a umožňují mu participovat na veřejné politice jiným způsobem než prostřednictvím voleb.“ (Třetí patro, 2010, str. 1)

S postavením neziskového sektoru úzce souvisí funkce, které přispívají k uvědomění si úlohy, již ve společnosti mají a rozdělujeme je do pěti zásadních oblastí:

- advokační - snaha prosazovat a hájit zájem části společnosti (např. menšin), jelikož většinový přístup je automaticky zohledňován, i když nemusí být nutně správný. Většinou jde o ochranu lidských práv a ochranu životního prostředí. (Skovajsa, 2010, str. 42-43)
- inovační - jedná se o jaký si „motor“ v oblastech, které nejsou pro ziskové subjekty (tj. stát či soukromé firmy) dosti prestižní nebo jsou silně rizikové, a stát nemá zájem v těchto oblastech působit. (Skovajsa, 2010, str. 42-43)
- servisní - skrze tuto funkci je široké veřejnosti poskytována škála rozmanitých služeb. Především se jedná o činnosti, které směřují k fungování společnosti jako pospolité skupiny. V rámci „servisu“ je poskytována služba potřebným (sociálně znevýhodnění, atd.), kteří si nemohou dovolit produkty poskytované běžným tržním prostředím. (Skovajsa, 2010, str. 42-43)
- participativní – umožňuje lidem se podílet na rozvoji společnosti prostřednictvím neziskových organizací. Tato funkce občanům umožňuje prezentovat své vlastní názory a postoje, např. formou petic, veřejných diskusí, demonstrací, atd. (Skovajsa, 2010, str. 42-43)
- demokratizující – vytváří prostor pro rozvoj komunikace, vzájemnosti a reprezentaci vlastních názorů. Neziskové organizace pomáhají svým členům se rozvíjet a tím přispívat k nárůstu počtu filantropických činností a organizací. (Skovajsa, 2010, str. 42-43)

Podstatná pro účel této bakalářské práce je funkce servisní, která je charakteristická pro poskytování sociálních služeb.

Česká republika se v dnešní době nachází v období, ve kterém se role a poslání neziskového sektoru významně profiluje. V tomto transformačním období jsou neziskové organizace důležité nejen pro služby, které poskytují, ale i pro přínos v budování občanské společnosti. Neziskový sektor by tak měl být vnímán jako konkurenceschopný partner, který dokáže nabídnout adekvátní alternativu ostatním sektorům a taktéž jako neodmyslitelný účastník společenského života, který vzbuzuje v občanech zájem o věci veřejné a směřuje je k občanské odpovědnosti.

7.3 Neziskový sektor a stát

Stát plní vůči neziskovému sektoru tři základní funkce. Vytváří legislativní prostředí pro jeho činnost, poskytuje NNO finanční prostředky na veřejné služby a jeho další rozvoj a zajišťuje komunikaci mezi NNO, vládou a jinými státními subjekty. Při tomto procesu hraje podstatnou roli Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, která slouží jako poradní orgán vlády. (Ježek, J., 2010, str. 1)

Dle amerického ekonoma Josepha Stiglitze vláda ovlivňuje chování soukromého sektoru, záměrně i neuvědoměle, pomocí daní, regulačních opatření a dotací. (Skovajsa, 2010, str. 145)

Vztah neziskového sektoru ke státu se dá také znázornit schématem tzv. trojúhelníkem blahobytu, od švédského politologa Pestoff, viz. obrázek č. 1, ve kterém znázorňuje vztahy mezi třemi základními sektory společnosti. Vztah neziskových organizací ke státu si tedy můžeme představit, jako vztah k veřejnému sektoru, který zajišťuje produkci veřejných statků a soukromému ziskovému sektoru, který produkuje zboží a služby určené na trh. (Skovajsa, 2010, str. 146)

Neziskové organizace také suplují některé služby státu, které stát nemá možnost poskytovat nebo se mu to finančně nevyplatí. Spolupracují tedy se státem a nabízejí nové nebo alternativní produkty. Vyrovnávají také konkrétní nedostatky, které plynou ze selhání ve veřejném sektoru. (Skovajsa, 2010, str. 146)

Vztah neziskového sektoru se státem v oblasti financování

V zájmu státu je také neziskové organizace finančně podporovat. Důležitým příjmem jsou pro tyto organizace finanční prostředky ze státního rozpočtu. Jednou

z možností je výběrové dotační řízení, které podporuje projekty veřejně prospěšného charakteru. (Skovajsa, 2010, str. 146-147)

Z textu je zřejmé, že neziskový sektor a stát mají mezi sebou pozitivní vztah, který funguje na základě spolupráce.

7.4 Neziskový sektor a společnost

Neziskové organizace jsou ve společnosti chápány jako „nástroj sociální kontroly, který existuje za účelem zmírnění nejhorších symptomů nerovných sociálních podmínek.“ (Skovajsa, 2010, str. 91) Neziskový sektor má být místem, kde společnost vyjadřuje své kritické názory nejen vůči trhu a státu, ale též k samotným neziskovým organizacím. (Skovajsa, 2010, str. 91)

Dále platí, že veřejnost oceňuje význam NNO pro společnost. Vynikají svojí dobročinností, která je ve společnosti zakořeněná jako relativně stabilní jev a stále vykazuje nárůst. Ve společnosti jsou pozitivně vnímány zejména mediálně a regionálně známé organizace. Neziskové organizace stále silněji vnímají význam public relations jako nástroj dlouhodobé udržitelnosti. Oslovují společnost a propagují svoji činnost. Problémem je, že NNO se často nemohou public relations intenzivně a systematicky věnovat, protože jim chybí lidské a finanční zdroje. Ne vždy dovedou sdělit záměry svých organizací tak, aby jim společnost porozuměla a mohla jim poskytnout podporu. Motivací pro rozvoj PR jsou soutěže o nejlepší veřejně prospěšné kampaně NNO. K lepší komunikaci se společností také NNO nově začaly využívat sociální sítě. (Neziskovky.cz, o. p. s., 2010c, str. 5)

Dobrovolnictví

„Dobrovolnictví je svobodně zvolená práce pro druhé bez nároku na finanční odměnu.“ (Skovajsa, 2010, str. 125) Tato definice je použitelná i pro dobrovolnictví na Slovensku.

Významným prvkem neziskového sektoru ve vztahu ke společnosti je také dobrovolnictví. Mnoho nestátních neziskových organizací se bez dobrovolníků neobejde. Dobrovolná práce je využívána v celé řadě oblastí neziskového sektoru. Nejvýznamnější a nejtypičtější z nich jsou oblasti sportu, vzdělání, volnočasových aktivit, humanitární organizace, ochrana lidských práv, sociální a zdravotní oblast, kulturní organizace či zahraniční dobrovolná služba. (Boukal, 2009, str. 146-147)

Najít přesný počet dobrovolníků je velmi obtížné. „Objektivní údaje o počtech dobrovolníků v České republice neexistují. Organizace, které s dobrovolníky pracují, si nevedou přesnou evidenci.“ (Bílá, 2008, str. 12)

Z tohoto důvodu zde uvádím data o počtu občanů, podílejících se na dobrovolné činnosti neziskových organizací z roku 2004, protože aktuálnější data jsem nenašla.

„Přibližně třetina občanů ČR (32%) v roce 2004 uvedla, že se podílela na dobrovolné činnosti pro neziskové organizace. Jako dobrovolník pro dvě a více organizací pracovala polovina z nich. Ve srovnání s vyspělými západními zeměmi je to nízký počet. V porovnání s dalšími postkomunistickými (Slovenská republika) zeměmi představují dobrovolníci v ČR poměrně velký podíl obyvatelstva. Neziskové organizace v ČR spoléhají především na dobrovolnou práci. Téměř 80% pracovníků v neziskovém sektoru představují dobrovolníci. Podle údajů ČSÚ se počet dobrovolníků v neziskovém sektoru v letech 2002-2007 zvýšil o 680 000, počet NNO se v tomto období nezvyšoval, takže je evidentní, že rozsah spolupráce NNO s dobrovolníky roste.“ (Skovajsa, 2010, str. 126)

Dobrovolníci se v našem státě zaměřují na aktivitu v lokálních organizacích (82%), a to především do oblasti sportu, sdružení zahrádkářů, rybářů či dobrovolných hasičů. (Skovajsa, 2010, str. 127)

7.5 Současný stav neziskového sektoru

U neziskového sektoru lze zjišťovat informace o mnoha oblastech. Jde o právní prostředí, občanskou participaci, financování, vztahy s veřejností, poskytování služeb – zejména sociálních služeb, atd. Zmapovat celou problematiku neziskového sektoru je velmi náročné, proto se ve své práci zaměřím na mnou vybrané právní formy NNO, následně uvedu jejich konkrétní příklady z praxe, zaměřím na jejich počet, přiblížím náhled jednotlivých zemí na pojem sociální služby a na konci se zmíním o jejich transformaci.

Právní formy neziskových organizací a konkrétní příklady

Zde je uveden výčet mnou vybraných, nestátních neziskových organizací.

Občanská sdružení

Spolky, kluby, svazy a ostatní občanská sdružení je možné zakládat na základě zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Občanská

sdružení vznikají z iniciativy občanů, kteří pocítují potřebu sdružit se za určitým účelem. Mohou vyvíjet činnost veřejně nebo vzájemně prospěšnou. (Občanský sektor, Fakta pro každého, ICN,1998) Je potřeba doplnit, že statistika počtu občanských sdružení není v ČR průkazná. Jejich uváděný počet není adekvátní skutečnému počtu, protože řada z nich v praxi končí svoji činnost, aniž by svůj zánik legislativně ošetřila a zajistila své vyřazení z evidence neziskových subjektů. Jejich transparentnost bude zajištěna až s platností nyní připravovaného občanského zákoníku. (Neziskovky. cz, o. p. s., (2010d), str. 1)

Příklad

DOMUS – centrum pro rodinu, o. s.

„Jedná se o občanské sdružení, které sdružuje odborné pracovníky, kteří se zabývají pomocí ohroženému dítěti prostřednictvím různých forem práce s rodinou biologickou i náhradní. Poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi podle Zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách a je registrovanou sociální službou.“

(DOMUS – centrum pro rodinu, 2012, str. 1)

Obecně prospěšné společnosti

Od 1. ledna 1996 nabyl účinnosti Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, který tyto společnosti definuje jako právnické osoby, které veřejnosti poskytují obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek. Jejich hospodářský výsledek (zisk) nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejich orgánů nebo zaměstnanců. Zákon stanoví, že zisk musí obecně prospěšná společnost použít na poskytování služeb, uvedených v zakládací listině. (Boukal, 2009, str. 58-61)

Příklad

Centrum sociálních služeb, Vyškov, o.p.s.

Poskytuje obecně prospěšné registrované sociální služby zaměřené na pečovatelskou službu (individuální sociální péče), poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy a azylový dům pro ženy a matky s dětmi v tísní. (Centrum sociálních služeb, o. p. s., 2010, str. 2)

Nadace a nadační fondy

Nadace a nadační fondy jsou účelová sdružení majetku zřizovaná podle Zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, pro dosahování obecně prospěšných cílů. Nadace k dosažení svého účelu může použít výnosy z nadačního jmění a ostatní majetek. Celková hodnota nadačního jmění (min. 500 000,- Kč) se nesmí po celou dobu trvání nadace pod tuto hranici snížit. Naproti tomu nadační fond může ke svému účelu, který je spíše jednorázový, použít všechn svůj majetek. Nadační jmění (i ostatní majetek nadace) může být tvořeno peněžními prostředky, cennými papíry, nemovitými i movitými věcmi, atd. (Boukal, 2009, str. 47-56)

Příklad

Nadace BONA, Praha 8 – Bohnice

Hlavní náplní a posláním nadace je podpora a vytváření programů sledujících integraci spoluobčanů s psychickým handicapem do života v běžné společnosti. Nadace BONA působí v oblasti budování chráněného a podporovaného bydlení, vytváření pracovních příležitostí či podpory terénní psychosociální intervence. (Nadace BONA, rok nedatován, str. 1)

Církve a náboženské společnosti

Do občanského sektoru patří i církve a náboženské společnosti zřizované podle zákona č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech. Církve a náboženské společnosti jsou dobrovolná společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, které jsou založené za účelem vyznávání určité náboženské víry ať veřejně, nebo soukromě. (Boukal, 2009, str. 61-64)

Příklad

Denní stacionář sv. Josefa pro mladé lidi se zdravotním postižením, Jablunkov

Je registrovanou sociální službou dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách od roku 2007. Tato služba formou nabízených aktivit individuálně podporuje osoby s mentálním a kombinovaným postižením v samostatnosti, v běžném životě a ve snižování závislosti na druhých. (Charita Česká republika, 2012, str. 1)

Počet NNO

Nejprve se pozastavím u počtu neziskových organizací v ČR, který dokumentuje rozvoj občanské společnosti. Podle statistických údajů jich je k 1.1.2010 celkem

111 241. Největší podíl na tomto množství měla občanská sdružení, kterých bylo evidováno 72 111. (Neziskovky o. p.s., 2010a, str. 1)

Sociální služby

Neziskový sektor je dle mezinárodní klasifikace neziskových organizací charakteristický širokým spektrem oblastí poskytovaných služeb. Patří sem např. kultura, sport, volný čas, vzdělávání, výzkum, atd. Pro účely této bakalářské práce je použita oblast sociálních služeb.

Postavení sociálních služeb v ČR

V České Republice mají sociální služby nejasné postavení a veřejností nejsou tolik uznávány jako jiné humanitní obory. Je to i z důvodů teprve se rozvíjející profesionality skrze legislativní ukotvení, vzdělávání, vytváření standardů kvality, etických kodexů a zakládání profesních asociací.

O nízkém statutu sociálních služeb věnuje v časopise Sociální práce č. 1/2012 diskuzi paní Radka Janebová, odborná asistentka Univerzity v Hradci Králové. Ve svém článku s názvem O atmosféře strachu v sociální práci, pojednává o velmi nízké angažovanosti sociálních pracovníků veřejně vystupovat a obhajovat práva svých klientů. Janebová vyvozuje důsledky této neuspokojující situace z různých aspektů, jako je špatná školní příprava studentů na praxi, jiný charakter lidí, kteří si tuto profesi volí, aj. Strach sociálních pracovníků a pracovníků je podle Janebové zčásti iniciován závislostí organizací sociální práce na zadavateli, protože si u nich nechtějí poškodit své jméno kvůli stížnostem na špatné podmínky, např.

Vznik legislativy

Česká a Slovenská republika tvořila do konce roku 1992 jeden stát. Systém sociálních služeb se tedy do té doby v obou zemích velmi podobal a skrze společnou socialistickou minulost zaostával za vývojem v západních zemích Evropy. Během 90. let Česká republika i Slovensko pocítily potřebu modernizovat systém sociálních služeb (decentralizace, deinstitucionalizace, zvyšování kvality služeb). Bylo zjevné, že dosud platná legislativa je nedostačující a její změna je nevyhnutelná. V obou státech proběhly během následujících let v rámci systému sociálních služeb různé dílčí úpravy, avšak v České republice došlo k opravdové reformě až v roce 2006, kdy byl přijat Zákon

č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a na Slovensku přinesl obdobnou změnu v roce 2008 Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách. (Univerzita Karlova, 2011, str. 1)

Pojem „sociální služba“

Od 1.1.2007 je v České republice v platnosti Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který definuje sociální službu jako: „činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení“.

V České republice má pojem „sociální služba“ jiné pojetí než v ostatních srovnávaných zemích. Je chápán v užším slova smyslu: „Poskytovat službu znamená vyvinout fyzickou aktivitu ve prospěch druhého, jejímž účelem je mu sloužit. Tyto služby jsou poskytovány za účelem ochrany osob před sociálním vyloučením“ (Koldinská, K., 2001, str. 21)

Od 17.6.2009 platí Zákon č. 206/2009 Sb., o sociálních službách, kterým se mění Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, který v časopise Sociální práce, č. 3/2009 reflektuje Mgr. Martin Bednář, Ph.D. V tomto článku je předmětem diskuse financování služeb, konkrétně části příspěvku na péči. U financování sociálních služeb novela zákona nepřinesla žádný pokrok a u nároku, výplaty, kontroly a využívání příspěvku na péči jde jen o částečné zlepšení. Tyto změny nepřinesou ve využívání příspěvku významnou změnu. Dále se diskuse věnuje podmínkám poskytování sociálních služeb, kdy se změnil subjekt kontroly registračních podmínek sociálních služeb. Mezi zásadní témata diskuse se týkala vzdělávání sociálních pracovníků, případně pracovníků v sociálních službách, kdy bylo upozorněno na skutečnost, že absolventi oborů zaměřených na sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči a speciální pedagogiku nejsou způsobilí vykonávat činnosti uvedené v § 119 Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (Bednář, 2009, str.47)

Transformace sociálních služeb

Sociální služby prochází revoluční proměnou z důvodu zahájení tzv. transformace. Jejím cílem je mentálně a zdravotně handicapované občany integrovat do běžné, většinové společnosti a vyvést je z izolace ústavů. Argumentem je podpora v samostatnosti a poskytování potřebné péče formou individuální asistence v chráněných bytech či komunitních bydleních. Jedním z důvodů transformace je

současný trend poskytování individuální sociální péče, nejlépe v samostatných bytových jednotkách a motivace občanů k samostatnému životu. Česká republika přistoupila k transformaci na základě dobré zkušenosti z jiných zemí, konkrétně Velké Británie (MPSV, 2010, str. 1) a prospěšností pro klienty. Samotná myšlenka vychází i z přístupu platné legislativy, tzn. Zákon o sociálních službách č. 1008/2006 nebo z řady mezinárodních dohod. Příkladem úspěšné transformace jsou Barevné domky Hajnice. Ty se začaly transformovat již v roce 1995, kdy zde bylo zpřístupněno první skupinové bydlení. Klienti se o své domácnosti starají sami a asistent jim pouze pomáhá s tím, co obyvatelé sami nezvládnou. Nyní žije téměř 70% obyvatel původního domova pro osoby se zdravotním postižením ve skupinových či individuálních domácnostech. (Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, 2012, str. 1)

Jak bylo již naznačeno, Česká republika se v transformaci sociálních služeb inspirovala ve Velké Británii. „Britský systém péče o klienty s mentálním nebo kombinovaným postižením se začal transformovat už před třiceti lety, kdy byla rozpuštěna velká pobytová zařízení. Nyní jsou tyto služby poskytovány v běžném prostředí klientů a klade se důraz na zachování jejich vazeb s rodinou a komunitou.“ (MPSV, 2010) Proces transformace ve Velké Británii stále pokračuje. Kapacita pobytoových služeb se snižuje a služby se integrují do běžné zástavby. Kraje i MPSV v ČR velmi vítají možnost inspirace metodologií ve VB a proto byla v rámci individuálního projektu Odboru sociálních služeb a sociálního začleňování MPSV Podpora transformace sociálních služeb realizována návštěva dobré praxe ve VB. (MPSV, 2010)

Veřejnost je prostřednictvím politických, demografických, ekonomických a v neposlední řadě i společenských trendů nucena k tomu, aby se věnovala problematice sociálních služeb čím dále tím větší pozornost. V současné době dochází k významným posunům a změnám, jejichž klíčovým aspektem jsou přístupy k plnění potřeb a očekávání klientů. Celosvětově se např. prosazuje princip tzv. společenské odpovědnosti. I u nás byly vytvořeny a jsou uplatňovány standardy kvality sociálních služeb, nicméně všechny organizace, které tyto služby poskytují, jsou při svých činnostech limitovány zdroji financování. Tento fakt působí bezesporu jako brzda zkvalitňování poskytovaných služeb. Organizace poskytující sociální služby tak čelí výzvě neustále racionalizovat a optimalizovat využívání přidělených zdrojů bez negativního dopadu na kvalitu poskytovaných služeb. (Nenadál, 2011, str.8)

8 Postavení neziskového sektoru ve vybraných zemích EU

Neziskový sektor nelze v rámci celé Evropy sjednotit. Odůvodnění spočívá nejen v historických a právních základech každé jednotlivé země a kulturně či geograficky rozdílných oblastech, ale také v rozmanitosti lidských potřeb a zájmů. (Čepelka, 2003, str. 22)

Nejednotnost českého neziskového sektoru dokumentuje Čepelka a zakládá svoji informaci na tvrzení o roztržitésti evropského neziskového sektoru, konkrétně zmiňuje jazykové, historické a politické rozdílnosti všech evropských zemí. Tvrdí, že v několika takovýchto zemích nejsou dostupné a neexistují jakékoliv informační prameny o neziskovém sektoru. Není to ale známka neaktivity nebo nevýznamnosti sektoru. (Čepelka, 2003, str. 24).

Fungování neziskových organizací je založeno na základních lidských právech, tzn. např. svoboda názorů, náboženského přesvědčení nebo shromažďování občanů. Právní úprava činnosti neziskových organizací je tedy plně závislá na pravomoci členských zemí Evropské unie. Není ovšem vyloučena podobnost v jejich právním postavení nebo např. v daňových hlediscích. (Čepelka, 2003, str. 22)

V západních zemích EU převládá oblast působení neziskového sektoru v sociálních službách, zdravotní péči a vzdělávání. Příkladem takové země je Velká Británie. Oproti tomu, členské země EU ve střední Evropě, čímž je myšlena Česká i Slovenská republika, nejvíce působí v oblasti kultury, sportu a rekreace. Tento stav je přičítán pozůstatkům z období komunistického režimu, kdy tyto oblasti byly podporovány, na rozdíl od nevládních sociálních služeb. (Čepelka, 2003, str. 31)

Pro účely této bakalářské práce bylo obtížné najít aktuální a adekvátní informace pro srovnání neziskového sektoru ve Velké Británii a Slovensku.

Jako důležitý informační zdroj o neziskovém sektoru ve Velké Británii jsem ve své práci použila srovnávací studii mezinárodního výzkumu Johnse Hopkinse University z USA, která se na jednotlivé neziskové sektory jednotlivých zemí dívá z pohledu mezinárodní komparace a pro jejíž vytvoření byli přizváni nejlepší odborníci v daném oboru, proto ji považuji za informačně dostačující zdroj pro vypracování této podkapitoly. I přes to, že je tento výzkum realizovaný již v roce 1997, vycházím z dosud posledního uceleného výzkumu, protože jiné aktuálnější a komplexní informace neexistují. Zdrojem informací o neziskovém sektoru na Slovensku je publikace Neziskové organizácie od H. Majdúchové a kol.

V této bakalářské práci se budu věnovat neziskovému sektoru ve Velké Británii a Slovensku. Důvodem je odlišný stav neziskového sektoru těchto dvou zemí. Ve Velké Británii je neziskový sektor na velmi dobré úrovni, občanská účast v neziskovém sektoru je vyšší, samozřejmostí je být členem jedné nebo více neziskových organizací a dobrovolnická práce je hnací silou celého neziskového sektoru. Naopak Slovenská republika je postkomunistickou zemí, kde se na vývoji neziskového sektoru odrazil historický a politický kontext země, proto její neziskový sektor by se mohl britským neziskovým sektorem inspirovat.

8.1 Neziskový sektor ve Velké Británii

Předmětem této kapitoly je představení některých vybraných aspektů postavení neziskového sektoru ve Velké Británii. Nejprve je představen vývoj neziskového sektoru od 90. let. 20. století, dále se tato kapitola věnuje vztahu neziskového sektoru se státem a společností a na konec je zde pojednáváno o vybraných kritériích současného stavu neziskového sektoru. Patří sem opět právní formy neziskových organizací, jejich počet a nakonec jsou zmiňovány sociální služby.

8.1.1 Vývoj neziskového sektoru od 90 let. 20. století

V 90. letech 20. století vláda podpořila neziskový sektor např. implementací dobročinného zákona v roce 1992. Usnadnila tak dárcovství a podpořila vyhnutí se smluvním závazkům v oblastech, kde neziskové organizace existovaly společně s ostatními sektory. (Salamon, Anheier, 1997, str. 266 In Škarabelová, S. a kol., 2002, str. 11)

Další významný krok uskutečnila Active community v roce 2001, kdy vytvořila v Home Office podporu organizací neziskového sektoru na podporu dobrovolnictví. V roce 2004 byl změněn mezivládní program, který se týkal infrastruktury a kapacit neziskového sektoru a následující rok byl vyhlášen rokem dobrovolnictví. (NCVO Almanach, 2011, str. 1)

Právní rámec

Již v roce 1992, byl schválen a přijat v platnost Charities Act (novelizován v roce 1993 a 2006), který je považován za stěžejní právní rámec pro Charities⁴, které jsou ve Velké Británii považovány za nejdůležitější nestátní neziskové organizace, poskytující sociální služby. (Association of Charitable Foundations, rok nedatován, str. 1)

V této bakalářské práci je proto Charities Act považován za výchozí legislativu, která se věnuje sociálním službám.

Ve Velké Británii se klade větší důraz na status Charity, než na právní formu této organizace. (Čepelka, 2003 str. 66) Z tohoto důvodu se bakalářská práce zabývá neziskovými organizacemi, které vykazují statut Charities.

Charities jsou ve VB typickým příkladem nestátní neziskové organizace. Jsou to dobrovolné organizace, které svoji činnost provozují ve prospěch veřejnosti. Zákon je definuje jako charitativní organizace. (Charity Commision, 2012a, str. 1)

Co se ještě dále týká Zákona Charities Act, tak v něm byly předdefinovány požadavky na povinnou registraci Charities a byla zaznamenána znatelná podpora z Office of the Third Sector. Rok 2007 je významný vyhlášením Sustainable Communities Act, který podporuje udržitelnost a blahobyt komunit za účasti participace jednotlivců. (NCVO Almanach, 2011, str. 1)

Od 1. dubna 2007 se musí zaregistrovat všechny Charities, jejichž příjem ze všech zdrojů přesáhne za rok £5,000. Charities jejichž uvedený příjem je menší, se zaregistrovat mohou, ale nemusí. (ACRE, 2007, str. 2)

8.1.2 Postavení neziskového sektoru ve Velké Británii

Velká Británie se skládá ze čtyř zemí, a proto jsou právní formy i právní úprava neziskových organizací nejednotné.

Ve Velké Británii je postavení neziskového sektoru nepřehlédnutelně významné. Je známá svou dlouhou tradicí dobrovolnické práce. Její neziskový sektor, který řídí kvalifikovaní experti, působí celostátně a je velmi profesionální a tradičně silný. (Čepelka, 2003, str. 22) „V zemích, jakou je Velká Británie, se považuje za samozřejmé, že třemi hlavními silami celkového vývoje společnosti je stát, volný trh

⁴ Z důvodu neexistence ekvivaletního překladu bude tento pojem nechán v anglickém jazyce.

a občanská společnost. Jde však o to, jak spolupracují, v jaké jsou rovnováze a jak se vzájemně „hlídají“ a doplňují“. (Čepelka, 2003, str. 22)

8.1.3 Neziskový sektor a stát

Ve Velké Británii spolu stát a neziskový sektor kooperují. Uplatňuje se zde model programové spolupráce. (Charity Commission, 2012, str. 1)

Tato kooperace je doložena již v historii této země.

Historie vztahu neziskového sektoru a státu

Do historie neziskového sektoru ve Spojeném království se promítá postupná sekularizace a formalizace dobrovolnických činností a s tím se pojí změna vztahu se státem. Utváření dobročinnosti začalo být naléhavé v roce 1601, kdy byl vydán zákon o dobročinném právu královnou Alžbětou. Před alžbětinskou érou byla role státu v sociální sféře minimální, hlavními aktéry byla osobní dobročinnost rodin vůči chudým a církev. Až s rozpadem feudálního systému a s oslabením moci církve se stát začal v oblasti dobročinnosti více angažovat a podpořil neziskový sektor ustanovením ochranné legislativy pro Charities, které zůstaly privilegované dodnes. (Salamon, Anheier, 1993, str. 2-3)

Již z historického kontextu je zřejmé, že VB preferuje občanskou společnost. Zde se odkrývá rozdíl mezi vztahem státu a neziskového sektoru ve VB a vztahem státu a neziskového sektoru v ČR a SR. Zatímco vztah se státem a neziskovým sektorem v ČR a SR je zakořeněn ve vzoru určité pasivity a závislosti občana na státu a omezené svobody vykonávat činnosti ve prospěch zájmu ostatních členů či obecně prospěšných zájmů, ve VB je preference občanské společnosti dána hluboce zakořeněnou tradicí dobrovolnictví, kdy stát tyto činnosti již ve velmi raném období podporoval.

Současný vztah neziskového sektoru a státu

Neziskový sektor a stát spolu spolupracují. Stát zlepšuje vztahy s neziskovým sektorem určitými zákony, vyhláškami a programy vlády. Mezi programy vlády patří např. *Big Society Agenda*. Big Society je vládní program, který se snaží dát více moci komunitám a jednotlivcům, aby nebyli tolik závislí na státu. (NVCO, 2011, str. 1) nebo *National Programme for Third Sector Commission*. Program byl vyvinut na pomoc

zvyšujícího se uvědomění veřejného sektoru stejně jako zvýšení kapacity třetího sektoru.(IDeA, 2009, st. 3)

Prostřednictvím vládních programů se stát snaží neziskovému sektoru dát více pravomocí a dále je jeho prioritou více zapojit občany do aktivit neziskového sektoru.

Neziskové organizace se snaží maximalizovat svůj vliv na veřejnou politiku posilováním svého postavení a prosazováním legislativních, daňových a dalších změn. Z těchto uvedených důvodů roste spolupráce mezi samotnými organizacemi a vzniká snaha vytvářet vzájemné krátkodobé i dlouhodobé svazky, např. v podobě asociací a sítí. (Čepelka, 2003, str. 24)

Poradní orgán

Obdobou Rady vlády pro NNO v ČR, samozřejmě přizpůsobené podmínkám ve Velké Británii, je Charity Commission. Charity Commission neplní přímo funkci poradního orgánu vlády, ale působí jako orgán, který na jedné straně podporuje Charities a na druhé straně vede Charities registr a dohlíží na fungování Charities v souladu s legislativou. Ostatní organizace, které v neziskovém sektoru působí, nejsou žádným zvláštním orgánem s tak rozsáhlými pravomocemi, jako má Charity Commission, organizovány. (Charity Commission, 2012b, str. 1)

Vztah neziskového sektoru se státem v oblasti financování

V současné době stát potřebuje vytvořit s neziskovým sektorem žádoucí partnerství, avšak v mechanismu státního financování je příliš mnoho reálných hrozeb, což подрývá autonomii neziskových organizací, které získají zdroje na plnění jejich funkce poskytovatele služeb a to omezí plnění jejich dalších funkcí. Malým místním jednotkám hrozí opomíjení vzhledem k neschopnosti centrální vlády rozpoznat jejich přínos pro společnost a je zde možnost neschopnosti místních úřadů financovat tyto jednotky, vzhledem k jejich zmenšujícím se zdrojům. (NVCO, 2005-2012, str. 1)

Mnoho neziskových organizací ve Velké Británii má od vlády finanční podporu, prostřednictvím které jim z vládních fondů přispívá na základě veřejné soutěže, ale velká část tohoto sektoru se financuje sama, tedy není na státu závislá v takovém míře jako NNO v ČR nebo SR. (Čepelka, 2003, str. 23)

Ve Velké Británii se neziskový sektor rozlišuje na sektor Charities a ostatní neziskový sektor. Tyto sektory se ve svých pravidlech trochu liší. Charities jsou

v oblasti financování více zvýhodňované díky svému poslání. Komplikovanosti také do systému vnášejí rozdíly mezi jednotlivými zeměmi, ze kterých se Spojené království skládá a v nichž se neziskový sektor vyvíjel odlišně a je upraven jiným právem. (Čepelka, 2003, str. 23)

Průzkum NCVO ukazuje, že tři čtvrtiny (133,074 organizací nebo 78%) Charities nedostávají od vlády žádné finance a nejdůležitějším finančním tokem pro celý neziskový sektor, zůstávají příjmy od jednotlivců, což činí 13,1 miliardy (37%) z celkového ročního zisku 35,5 miliardy liber. (NCVO Almanach, 2005-2012, str. 1)

Tabulka 1: Poměr finančních zdrojů vůči velikosti organizace

Zdroj příjmů/velikost organizace	Major	Large	Medium	Small	Micro
Jednotlivci	38%	34%	36%	48%	64%
Zákonné zdroje	37%	38%	35%	22%	5%
Vlastní činnost	11%	12%	10%	13%	17%
Neziskový sektor	7%	8%	11%	12%	10%
Soukromý sektor	6%	7%	5%	2%	2%
Národní loterie	1%	2%	3%	1%	2%
	100%	100%	100%	100%	100%

Převzato z: NCVO, 2005-2012

Z tabulky je vidět, že největší objem financí pochází od jednotlivců, stát financuje především velké Charities.

Situace ve financování Velké Británie a České republiky se Slovenskou republikou je odlišná. Zatímco v České a Slovenské republice je hlavním financovatelem neziskových organizací stát, ve Velké Británii jsou nejdůležitějším financovatelem Charities jednotlivci, což znamená, že Charities nejsou na financování státu závislí.

8.1.4 Neziskový sektor a společnost

Ve Velké Británii, v tradičních stabilizovaných komunitách, kterými se myslí obce a malá města, tvoří neziskový sektor jádro života místního společenství. Neziskový sektor je právě ten, který zde ve společnosti tvoří pevnou síť vztahů mezi občany. V této zemi je samozřejmostí, že velmi vysoký počet neziskových organizací se angažuje ve prospěch lidí, zvířat, domů a přírody. Občané, např. rodiny, stráví mnoho volného času na výletech se spoluobčany nebo jim zařizují různé služby a v neposlední řadě se zajímají o to, aby nedošlo k poškození přírodních zajímavostí, organizují sběr

recyklovatelného odpadu, vyučují ve večerních školách pro děti s postižením a řidiči vozí tělesně postižené po službách, ke kterým mají ztížený přístup, např. po úřadech, nákupech či výletech. Občané se tedy s velkou samozřejmostí ve svém několikahodinovém volném čase právě v neziskovém sektoru angažují. (Čepelka, 2003, str. 28) Je to způsob vyjádření jejich hluboce zakořeněné solidarity s okolním společenstvím. „Skoro by se dalo říci, že opravdovou „sociální sítí“, která stabilizuje společnost a pomáhá jednotlivcům i rodinám, nejsou pověstné produkty státu jako sociální dávky, rekvalifikační kursy nebo jiná státem organizovaná péče, nýbrž působení malých skupin sousedů a známých a jejich formálních i neformálních spolků, až už je tam člověk členem nebo klientem.“ (Čepelka, 2003, str. 28) K tomu, aby si lidé zlepšili své vlastní postavení, musí především pracovat. Na prvním místě není snaha zabezpečit jejich potřeby, ale vytvořit jim příležitosti, aby si je zabezpečili sami. (Čepelka, 2003, str. 40). „Podle současné britské vlády to ale nepůjde samovolným působením trhu. Lidem se v tom musí pomoci zejména rozvojem sociální ekonomiky.“ (Čepelka, 2003, str. 40) Občané ve Velké Británii se snaží pomáhat při začleňování se do společnosti i nově přistěhovalým občanům a zakládají tak neformální skupiny či dobročinné neziskové organizace. (Čepelka, 2003, str. 29)

Dobrovolnictví

Centrální statistický úřad United Kingdom definuje dobrovolnickou aktivitu jako „jakoukoliv aktivitu, v rámci které člověk tráví svůj čas, není za ní placený a zároveň vykonává něco, co má za cíl blaho (pomoc nebo podporu) jiného člověka nebo skupiny lidí, kromě blízkým příbuzných nebo zlepšování přírodního prostředí“ (Gregorová, A., Matulayová, A., Mračková, A., Vavrinčíková, L., Vlašičová, J., Koróny, S., 2012, str. 9)

Dobrovolníci organizují různé sportovní a zájmové kroužky, starají se o opuštěná zvířata, o veřejnou zeleň či o zdravotně postižené nebo staré občany. Průměrně se věnuje dobrovolnictví 2/5 dospělých ročně a 1/4 dospělých minimálně jednou měsíčně. Počet dobrovolníků, kteří tuto činnost vykonávají formálně⁵, se stále snižuje. Poslední aktuální údaj, který jsem našla, je z roku 2009/10, kdy se toto číslo snížilo na 25 %. Dopad výdajových škrtů na činnost charitativních organizací, spolu

⁵ Formálním dobrovolnictvím se rozumí práce pro druhé, vykonávaná v organizaci, bez nároku na finanční odměnu. Neformální dobrovolnictví je pomoc druhým, mimo organizaci, bez nároku na odměnu. (srov. Skovajsa, 2010, str. 125)

s vládní snahou zvýšit dobrovolné činnosti, může časem vést ke zvýšení dobrovolnictví. Zájem o neformální dobrovolnictví roste. Nárůst lze připsat narůstající úrovni nezaměstnanosti, která pobízí lidi, aby hledali způsoby, jak produktivně využít volný čas a získat dovednosti, které jim pomohou se vrátit do práce. Na druhou stranu může mnoha lidem zvýšit zaneprázdněnost života. Poptávka po krátkodobých termínovaných příležitostech dobrovolnické činnosti a jednorázových aktivit se zvyšuje. Lidé chtějí, aby dobrovolnictví bylo zábavné a společenské. Postupem času, kdy se jejich čas stává více omezeným, si více uvědomují, že jim dobrovolnictví přináší ve volném čase větší požitky. (NCVO, 2011, str. 1)

8.1.5 Současný stav sektoru

S nejednotností vymezení definice statusu neziskové organizace je to stejné jako v České i Slovenské republice. V žádné ze zemí Spojeného království jednoznačná definice statusu neziskové organizace, která je dostupná všem organizacím, které se přibližují definici neziskové organizace mimo Spojené království, neexistuje. Charities status a s ním spojená privilegia v získávání financí je přístupný pro nezávislé organizace, jejichž cílem je veřejné dobro. (Salamon, Anheier, 1993, str. 5-6)

Velká Británie má situaci složitou i v oblasti legislativy. Její legislativa se skládá ze tří právních rámců. Hlavním zákonem je Charity Act, který se týká pouze Charities a obsahuje definici požadavků pro kvalifikování se jako Charities, ustanovení Charities a úpravu požadavků pro registrování Charities. Tento zákon se tedy ostatních organizací neziskového sektoru netýká. Důvodem jsou větší možnosti Charities v oblasti financování a daňových úlev. Aby nezisková organizace získala status Charity, musí působit ve veřejném zájmu, tzn. v oblastech vzdělávání, rozvoje komunit a občanství, náboženství, zdraví nebo záchrana životů, umění, kultura, tradice nebo věda, lidská práva, pomoc potřebným z důvodu nemoci, postižení, finančních problémů, atd. (The National Archives, rok nedatován, str. 1)

Právní formy NNO

Z důvodu neexistence jednotného způsobu identifikace typů neziskových organizací, jsou ve Velké Británii klasifikovány podle účelu služeb, které vykonávají. (Salamon, Anheier, 1993, str. 4-5) *Poskytování služeb* je charakteristické pro organizace, které poskytují lidem služby, ať už ve formě informací, v naturáliích, nebo

formou rady a podpory. *Vzájemná podpora* spočívá ve svépomoci a vyměňování si běžných potřeb a zájmů. Jedná se o organizace podporující např. anonymní alkoholiky a veškeré lokální organizace zaměřující se na vzdělávání, zdraví a rekreaci. Další kategorií jsou *nátlakové skupiny*, které jsou realizovány prostřednictvím sbírání a třídění informací týkajících se nějakého specifického nebo skupinového zájmu a následné sdělení těchto skutečností veřejnosti prostřednictvím otevřené akce, kampaně a obhajoby za účelem dosažení žádané změny. Dalším účelem služeb je *získávání zdrojů a koordinace*, jež zahrnuje kombinování poskytování služeb ostatním neziskovým organizacím. Často navazuje vztahy mezi ostatními neziskovými organizacemi a koordinuje jejich aktivity či vztahy s veřejností nebo spojení se státem. Jako příklad je uváděna Národní rada pro neziskové organizace. Neziskový sektor můžeme dále kategorizovat pomocí identifikace rozdílných typů struktur odvíjejících se od *způsobu získávání zdrojů a od povahy organizace*. Podle tohoto kritéria se rozlišují organizace, kde jsou služby poskytovány dobrovolníky, dále profesionální neziskové organizace, které poskytují profesionální služby a zdroje získávají přes místní úřady a nakonec nezávislé skupiny, pro které jsou neplacené dobrovolnické práce jejich členů ohromně důležité. (Salamon, Anheier, 1993, str. 5)

Právní typ neziskové organizace

Příklad NNO se statutem Charities

CANCER RESEARCH UK

Tato organizace se zaměřuje na ochranu a podporu zdraví obyvatelstva v oblasti výzkumu diagnostiky, prevence, léčby a vyléčení všech forem rakoviny, včetně vývoje výzkumu praktického využití pro prevenci, léčbu a vyléčení rakoviny. Poskytuje také informace veřejnosti o těchto věcech. (Charity Commission, 2012c, str. 1)

Počet NNO

V roce 2008 existovalo 171 000 registrovaných Charities. V prosinci roku 2010 měla Charity Commission v registru 180 909 Charities. (Philantropy-uk:inspiring giving, 2010, str. 1)

Sociální služby

Ve Velké Británii jsou sociální služby na rozdíl od České a Slovenské republiky chápány odlišně.

Pojem „sociální služba“

Ve Velké Británii neexistuje žádná společně dohodnutá národní definice sociálních služeb. Tak jak je v České a Slovenské republice chápána, není ve Velké Británii stanovena. Ačkoli tedy definice sociálních služeb není ve VB formulována, Commission vymezila dva širší typy sociálních služeb. Do prvního typu patří zákonné a doplňkové systémy sociálního zabezpečení realizované různými způsoby (vzájemnými nebo profesními), které představují pokrytí základních životních rizik, např. těch, které souvisí se zdravím, stářím, pracovními úrazy, nezaměstnaností, důchodem a zdravotním postižením. Druhé vymezení sociálních služeb se týká služeb poskytovaných přímo osobě. Jakou je pečovatelská služba, služby zaměřené na podporu zaměstnávání a vzdělávání, sociální bydlení a dlouhodobá péče, např. v ústavních zařízeních. (Koukiadaki, A., 2012, str. 5)

Z těchto důvodů jsem nenašla zákon, který by ve VB definoval pojem „sociální služba“, a proto není v této bakalářské práci uveden. Nevylučuji ale existenci jakéhokoliv zákona, který alespoň podobnou definici obsahuje.

Velká Británie chápe podle (Koldinská, K., 2004, str. 59) pojem „sociální služby“ velmi široce. Řadí se sem neformální pomoc v rodinách a místních komunitách, státní sociální dávky, vzdělání, zdravotnické služby, služby podporující zaměstnanost, bydlení, sociální zabezpečení i péče pro mladé vězně. Sociální služby jsou poskytovány rodinám a jejich dětem, postiženým dětem i dospělým, seniorům, lidem s mentálními poruchami, osobám závislým na drogách a alkoholu a v neposlední řadě i lidem nakaženým virem HIV.

Transformace sociálních služeb

„Britský systém péče o klienty s mentálním nebo kombinovaným postižením se začal transformovat už před třiceti lety, kdy byla rozpuštěna velká pobytová zařízení“. (MPSV, 2010, str. 1) Tento fakt je jasným tvrzením, že transformace sociálních služeb ve Velké Británii je příkladem pro Českou i Slovenskou republiku. Za poznáním tohoto systému se do Velké Británie, konkrétně do kraje Derbyshire, vydali zástupci MPSV

v ČR a krajských úřadů, aby nabyli nové zkušenosti a mohli přinést do ČR novou inspiraci. (MPSV, 2010, str. 1)

Shrneme-li společné rysy a rozdíly českého a britského systému sociálních služeb, všímáme si mnoha odlišností, protože oba systémy se vyvinuly a existují v odlišném historickém, sociálním i politickém kontextu. V obou zemích existují odlišné přístupy sociální péče. V ČR má sociální péče a potažmo i sociální služby dlouhou tradici systému spravovaného obcemi, které mají výrazné pravomoci a občan má historicky zakořeněné právo na dostatečnou a odpovídající sociální péči. Sociální péče se tedy stala institucionalizovanou součástí místní politiky, proto se zdá, že je poměrně těžké pro českou sociální politiku, aby našla správnou inspiraci v britském modelu sociální péče. V Británii se sociální služby vyvinuly velmi pozdně v důsledku sociálního vývoje a byly koncipovány pouze jako záruka sociálního minima. (Koldinská, K. 2004, str. 69)

8.2 Neziskový sektor na Slovensku

Tato kapitola podává přehled o postavení neziskového sektoru na Slovensku. Je členěna do několika podkapitol. Nejprve je pozornost věnována vývoji neziskového sektoru od 90. let 20. století, dále vztahu neziskového sektoru se státem a společností a posledním kritériem jsou sociální služby.

8.2.1 Vývoj neziskového sektoru od 90. let 20. Století

Slovenský neziskový sektor má téměř totožnou historii s Českou republikou a to z jednoho prostého důvodu: „Většinu 20. století prožili Češi a Slováci ve společném státě Československo, a proto legislativa i prostředí, v němž se jednotlivé neziskové subjekty pohybovaly, byly pro obě území shodné.“ (Boukal, 2009, str. 249) Soukromé sdružování občanů, kteří se shromažďovali s cílem naplňovat veřejné nebo vzájemně prospěšné cíle se ve větší míře rozvíjelo na Slovensku v průběhu 20. stol.(Boukal, 2009, str. 249)

Právní rámec

Neziskový sektor se legislativně dotvořil až v roce 1997. Jeho utváření, poslání, postavení ve společnosti a vývoj odrážely výrazně sociální, ekonomické a politické

změny, kterými společnost v posledním století prošla, a které také ovlivnily rozvoj dobrovolnictví a občanské společnosti. Poté, co se v roce 1989 politický systém změnil, prošli Češi a Slováci společnou etapou obnovy demokratického prostředí a podstatnými změnami rozvoje. V roce 1990 Slovenská republika přijala Zákon o sdružování občanů. V tomto období se pracovníci neziskových organizací⁶ profesionálně rozvíjeli a vzdělávali. Kolem roku 1994 se v důsledku parlamentních voleb zhoršili vztahy neziskového sektoru a vlády. Vzniklo Grémium neziskového sektoru, jehož úlohou bylo prezentovat zájmy sektoru vládě, místní samosprávě, aj. V tomto období vysoce vzrostla možnost využívat zahraniční grantové programy. V roce 1996 byl přijat Zákon o nadacích. V roce 1997 byl legislativně dotvořený proces tvorby neziskového sektoru. Byly přijaty zákony o neinvestičních fondech nebo o neziskových organizacích poskytujících všeobecně prospěšné služby. V roce 1998 začala vrcholit stabilizace neziskového sektoru, která vedla k návratu k demokratickému vývoji společnosti. Bylo přijato mnoho zákonů, které upravovali činnost neziskových organizací. V roce 1999 byla založena Rada vlády pro nevládní neziskové organizace, jako poradní orgán vlády. (Majdúchová, 2004, str. 15-18)

Právní úprava neziskového sektoru prošla od roku 1990 několika etapami. První etapa (do roku 1996) byla poznamenána určitým legislativním provizoriem. Druhá etapa (od roku 1996), přijetím zákona o nadacích a následně o neinvestičních fondech a neziskových organizacích poskytujících veřejně prospěšné služby, byla poznamenána kvantitativním nárůstem právních forem na úkor systémového řešení předmětné problematiky. Z tohoto důvodu se v odborné veřejnosti delší dobu mluví o potřebě přijmout pro neziskový sektor Zákoník neziskového práva. Tím by se vyplnil prostor, který v současnosti není dostatečně vymezený, tzn. vztahy mezi občanským a podnikatelským sektorem a soukromoprávní rovina občanského sektoru. (Majdúchová, 2004, str. 54)

8.2.2 Postavení neziskového sektoru na Slovensku

Postavení neziskového sektoru na Slovensku lze přirovnat k postavení neziskového sektoru v ČR, pokud je opomenut fakt, že Slovenská republika se v tvorbě zákonů ohledně neziskových organizací inspirovala od České republiky. Z tohoto důvodu

⁶ Za neziskové organizace jsou pro účely této práce považovány vybrané čtyři právní formy

je Česká republika o krok napřed. Pokud tedy obě země vychází z totožného historického a politického kontextu, je tedy i postavení neziskového sektoru na téměř totožné úrovni.

Jak Česká, tak Slovenská republika vychází z roku 1990, kdy na Slovensku vznikly stovky až tisíce nových neziskových organizací, které začaly působit v oblastech, kam předtím nebylo dovolené „společenských organizací“ vstoupit. Napříč dynamickému růstu nových občanských organizací představují nejpočetnější skupinu stále sportovní a volnočasové aktivity, které tvořili základ dobrovolnických aktivit před revolucí. (Woleková, H., Volárová, M., Komorníková, A., 2008, str. 12) Slovenská republika jich má dle tabulky č. 2 uvedené v podkapitole Současný stav sektoru k roku 2005, u mnou vybraných čtyř typů NNO, pouze kolem 30 000. Při srovnání počtu NNO v ČR se SR dochází ke zkreslení, protože jsou údaje o počtech NNO v každé zemi získány z jiného roku. Větším počtem NNO disponuje ČR, protože je tento údaj uveden k 1.1. 2010. V SR jsou údaje dostupné pouze z roku 2005, což vypovídá o menším počtu.

8.2.3 Neziskový sektor a stát

Spolupráce neziskového sektoru a státu znamená potřebu neustálého si vyjasňování vzájemných vazeb, vztahů a funkcí, které ve společnosti vznikají. (Majdúchová, 2004, str. 27)

Poradní orgán

Poradním a koordinačním orgánem vlády Slovenské republiky pro mimovládní neziskové organizace je Rada vlády Slovenské republiky. Zabývá se podporou činnosti neziskových organizací, zejména občanských sdružení, nadací, neinvestičních fondů, neziskových organizací, které vykonávají všeobecně prospěšnou činnost v oblasti ochrany lidských práv, zdravotnictví, charity, péče o děti a mládež, atd. (Úrad vlády SR, 2005-2012, str. 1)

Vztah neziskového sektoru se státem v oblasti financování

Často se vzájemné vazby mezi státem a neziskovým sektorem zužují na finanční vztahy. Ty jsou důležité a často na nich závisí existence neziskových organizací.

V zásadě můžeme rozlišovat přímou a nepřímou finanční podporu státem. (Majdúchová, 2004, str. 27)

Přímá finanční podpora státu je neziskovým organizacím poskytována prostřednictvím veřejných rozpočtů. (Majdúchová, 2004, str. 27)

Nepřímá finanční podpora státu je především založena na daňových a celních úlevách. Principiálně se řeší otázka o poměru části příjmů ze státního rozpočtu, kterou by měl stát neziskovému sektoru věnovat. (Majdúchová, 2004, str. 27)

V přerozdělování veřejných zdrojů došlo ke zlepšení, tzn., že se např. ztransparentnily podmínky, za jakých je možné získat dotace a v podstatě lze říci, že se s velkou pravděpodobností zvýšil podíl veřejných zdrojů na příjmech NNO, nasvědčuje tomu zvýšení podílu strukturálních fondů EU. (Strečanský, B., rok neuveden, str. 29)

Vztah neziskového sektoru a státu však nelze omezit jen na finanční vztahy.

Další oblasti vztahu neziskového sektoru se státem

Existují další oblasti jejich vzájemné spolupráce. Nejvýznamnější z nich je spolupráce v oblasti zákonodárné činnosti. Stát pro neziskové organizace vytváří nejen legislativní prostředí, které upravuje jejich vznik a pravidla fungování, ale neziskové organizace se mohou také podílet na vzniku nebo novelizacích legislativních norem, které považují za důležité. (Strečanský, B., rok neuveden, str. 29)

Stát v letech 1994-1998 postupně v legislativě odstranil výrazné nesrovnalosti a vytvořil právní prostředí umožňující vznik a existenci neziskových organizací. (Strečanský, B., rok neuveden, str. 29)

Další oblastí spolupráce je poskytování sociálních služeb určité skupině obyvatelstva nebo regionu, kde může stát na neziskové organizace delegovat poskytování určitých služeb, nebo je různými úlohami pověřit. (Majdúchová, 2004, str. 27)

8.2.4 Neziskový sektor a společnost

Neziskový sektor je jedním ze tří sektorů v rámci společnosti. Všechny tři vedle sebe existují a velmi úzce mezi sebou spolupracují. Neziskové organizace zabezpečují ve společnosti různé úlohy. Jsou producenty a distributory služeb a zboží, vystupují jako obhájci sociálně slabých, nemocných a utlačovaných občanů v celospolečenských sporech, podílejí se na vytváření celospolečenského konsenzu, podporují inovaci,

zprostředkovávají nové myšlenky a přispívají k budování základní kostry demokratické společnosti. V moderním průmyslovém státě vystupují neziskové organizace jako ochránci základních všeobecných hodnot, např. slušnost, spravedlnost, bezpečnost, schopnost a inovativnost. (Majdúchová, 2004, str. 26-27)

Neziskové organizace působí v prostředí smíšeném z různých druhů vládních, podnikatelských a neziskových institucí. Tento institucionální mix je typický pro moderní současný stát. Spolupráce mezi uvedenými subjekty je klíčem k přežití všech tří sektorů. (Majdúchová, 2004, str. 27)

Dobrovolnictví

Významnou spojnicí neziskového sektoru a společnosti je dobrovolnictví, které má na Slovensku hlubokou tradici. Revoluce, kterou Slovenská republika zažila stejně jako Česká republika, silně ovlivnila i oblasti působení neziskového sektoru. Jsou to především sportovní a volnočasové aktivity. Je důležité si uvědomit, že dobrovolnictví pro společnost představuje také důležitou ekonomickou hodnotu a šetří tak ve velké míře mnoho finančních prostředků. Představuje tedy efektivní způsob pokrytí celého rozsahu sociálních a zdravotních služeb. Dobrovolnictví je také prostředkem vzdělávání a zvyšování zaměstnanosti, což mladým lidem či nezaměstnaným zprostředkovává nové pracovní možnosti. (Platforma MVRO, a kol., 2011, str. 4-5)

K situaci počtu dobrovolníků na Slovensku se vyjadřuje Výzkumná reflexe o dobrovolnictví na Slovensku. Poslední čísla, která o dobrovolnictví uvádí, jsou z roku 2010. Uvádí se zde, že Slovenská republika je v oblasti dobrovolnictví porovnatelná s Českou republikou, zejména, co se týká historického vývoje a několika let fungování ve společném státě. Podle výsledků výzkumu se v České republice v roce 2010 zapojilo do formálního dobrovolnictví 30 % občanů nad 15 let věku, což je přibližně srovnatelné se Slovenskou republikou. Je zde také zmíněno, že Česká republika, v porovnání se Slovenskem, vykazuje vyšší účast dobrovolnické práce, což lze přirovnat k rozvinutější infrastruktuře (delší dobu existující právní úprava, Národní dobrovolnické centrum, dobrovolnická centra po celé ČR, finanční podpora ze strany státu a samosprávy, atd.) (srov. Gregorová, A., Matulayová, A., Mračková, A., Vavrinčíková, L., Vlašičová, J., Koróny, S., 2012, str. 37-38).

8.2.5 Současný stav sektoru

V současnosti se neziskový sektor stává výraznou duchovní, politickou a ekonomickou silou. (Majdúchová, 2004, str. 18-19)

„Pojem nezisková organizace a daňoví poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízení na podnikání, dle zákona o daních z příjmů, nejsou totožné. Nezisková organizace je pojmem užším, je součástí pojmu daňoví poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízení na podnikání, a je upravena samostatným právním předpisem.“ (Boukal 2009, str. 251)

Neziskový sektor je tvořen širokým spektrem organizací. Od malých spolků, kroužků, klubů až po silné nadace a fondy. Pracují v nich dobrovolníci, ale i profesionální experti, kteří vytvářejí alternativní koncepce veřejné politiky a pokrývají mnohé sociální funkce, které doteď vykonával stát. Tento sektor disponuje velkými hodnotami hmotného i nehmotného majetku, kapitálovými vklady. I přesto, že jeho cílem není tvorba zisku, neznamená to, že se o něj nesnaží a nemá snahu o výkonné a efektivní fungování společnosti. Z těchto důvodů vstupuje naléhavě do popředí potřeba vypracovat pro neziskové organizace aplikovatelné metody marketingu a managementu použitelné pro tuto oblast. Vyžaduje to však znalost nejen právní stránky fungování těchto specifických subjektů, ale především jejich ekonomické stránky, tj. finanční, daňové a účetní. (Majdúchová, 2004, str. 18-19)

Mezisektorová spolupráce významným způsobem přispívá ke zvýšení efektivnějších činností každého sektoru. Využívá přednosti jednotlivých sektorů a může být významným impulzem jejich růstu. (Majdúchová, 2004, str. 29)

Právní formy NNO

Základ slovenské právní úpravy pro NNO tvoří zákon č. 213/1997 Sb., o neziskových organizáciach poskytujúcich všeobecne prospešné služby. Na základě tohoto zákona lze slovenskou neziskovou organizaci definovat takto (Boukal, 2009, str. 249): „Nezisková organizace je právnická osoba založená podle zákona, která poskytuje všeobecně prospěšné služby za předem určených a pro všechny uživatele stejných podmínek a jejíž zisk se nesmí použít ve prospěch zakladatelů, členů orgánů ani pro zaměstnance, ale v celém rozsahu se musí použít na zabezpečení všeobecně prospěšných služeb.“ (Boukal, 2009, str. 249)

V zákoně je vymezen i pojem „všeobecně prospěšné služby“. (Boukal, 2009, str. 250) Toto vymezení zahrnuje „poskytování zdravotní péče, poskytování sociální pomoci a humanitární péče, tvorbu, rozvoj, ochranu, obnovu a prezentaci duchovních a kulturních hodnot, ochranu lidských práv a základních svobod, vzdělávání, výchovu a rozvoj tělesné kultury, výzkum, vývoj, vědecko-technické služby a informační služby, tvorbu a ochranu životního prostředí a ochranu zdraví obyvatelstva, služby na podporu regionálního rozvoje a zaměstnanosti, zabezpečení, bydlení, správy, údržby a obnovy bytového fondu.“ (Boukal, 2009, str. 250)

V právním systému Slovenské republiky je vymezeno několik subjektů, z nichž jsem vybrala následující čtyři. Jsou to:

- Občanské sdružení
- Nadace
- Neziskové organizace poskytující všeobecně prospěšné služby
- Neinvestiční fond (Boukal, 2009, str. 250)

Samostatně je upraveno sdružování politických stran a církevních a náboženských společností, aj. Podobně jako v české právní úpravě, vymezuje Zákon č. 366/1999 o daních z příjmů kategorii „daňovníci, ktorí nie sú založení nebo zriadení na podnikanie.“ Do této kategorie se zahrnují zájmová sdružení právnických osob, jestliže tato sdružení mají právní subjektivitu, profesní komory, občanská sdružení včetně odborových organizací, politické strany a politická hnutí, státem uznané církve a náboženské společnosti, neziskové organizace poskytující všeobecně prospěšné služby, neinvestiční fondy, obce, rozpočtové a příspěvkové organizace, státní fondy, aj. (Boukal, 2009, str. 250)

Občanské sdružení

Sdružování občanů na Slovensku upravuje stejný zákon jako v ČR, tj. Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Občané jsou v rámci zákona oprávněni zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a sdružovat se v nich pro realizaci svých zájmů. Zákon nevymezuje povolené účely, ale vymezuje činnosti, za účelem kterých není možné se sdružovat. O službách poskytovaných občanským sdružením se předpokládá, že se budou týkat hlavně jeho členů, tj. užší skupiny lidí, ne veřejnosti jako takové. Občanské sdružení tedy představuje platformu pro vyjádření a následnou realizaci představ svých členů. Občanské sdružení je jednou z nejrozšířenějších právních forem v neziskovém sektoru. Sdružení je právnickou osobou. Vzniká registrací. Registračním

orgánem je MV SR. Návrh na registraci podává přípravný výbor, který tvoří nejméně tři občané. Alespoň jeden z nich musí být starší 18 let. Součástí návrhu na registraci jsou stanovy. Zákon o sdružování občanů nepředepisuje žádnou standardní organizační strukturu ani nelimituje nakládání s majetkem občanského sdružení. Občanské sdružení může podnikat a nemá limitované výdaje na správu sdružení. (Woleková, H., Petijová, M., 2006, str. 4-5)

Na podrobnosti lze tedy odkázat na Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů v ČR. Důležitým pokračováním legislativy upravující sdružování na Slovensku je Zákon č. 213/1997 o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby novelizovaný v roce 2002. (Boukal, 2009, str. 251)

Příklad

Margarétka o. z. – občianske združenie pre zdravotne a telesne postihnuté deti a ich rodiny

Je to nepolitické občanské sdružení pro zdravotně a tělesně postižené děti a jejich rodiny. Jejím hlavním cílem je sdružovat postižené děti a jejich rodiny, rozvíjet osobnost těchto dětí zajímavými akcemi a aktivně zlepšovat jejich zdravotní stav rehabilitačními cvičeními. Jejich činnost se kromě sociálního poradenství zaměřuje na odbornou rehabilitaci pro děti s diagnózou Dětská mozková obrna a Downův syndrom. (Margarétka o. z., 2007, str. 1)

Nadace

Zákon č. 34/2002 Sb. o nadacích považuje nadaci za účelové sdružení majetku, který slouží na podporu veřejně prospěšného účelu. Veřejně prospěšným účelem se pro účely zákona rozumí zejména rozvoj a ochrana duchovních a kulturních hodnot, realizace a ochrana lidských práv nebo jiných humanitních cílů, atd. pro jednotlivce či skupinu osob, kteří se ocitli v ohrožení života nebo potřebují naléhavou pomoc při postižení živelnou pohromou.

Činností nadace je poskytování peněžních prostředků z majetku nadace a správa majetku nadace včetně nadačních fondů.

Nadaci je možné založit nadační listinou podepsanou všemi zakladateli. Nadace vzniká dnem zápisu do registru nadací, který vede MV SR. Majetek nadace tvoří povinné nadační jmění, které musí být nejméně 200 000 Sk. (Woleková, H., Petijová, M., 2006, str. 7-8)

Příklad

Nadácia Orange

Posláním této nadace je realizovat filantropické aktivity společnosti a pomáhat řešit problémy různých potřebných oblastí na Slovensku. Cílem programu jednoho z projektů je zaměření se na cílovou skupinu seniorů se záměrem podporovat jejich integraci, seberealizaci a přispívat ke zvyšování kvality jejich života. (Orange, 2008-2012, str. 1)

Nezisková organizace poskytující všeobecně prospěšné služby

Zákon č. 213/1997 o neziskových organizacích poskytujících všeobecně prospěšné služby ve znění zákona 35/2002 definuje neziskovou organizaci jako právnickou osobu, která poskytuje všeobecně prospěšné služby, jejíž zisk se nesmí použít ve prospěch zakladatelů či členů, ale musí být použit v celém rozsahu na zabezpečení všeobecně prospěšných služeb. Pod všeobecně prospěšnými službami zákon rozumí zejména poskytování zdravotní péče, poskytování sociální pomoci a humanitní pomoc, rozvoj duchovních a kulturních hodnot, atd. Vzniká registrací na krajském úřadě. (Woleková, H., Petijová, M., 2006, str. 8)

Příklad

Jazmín n. o.

Jazmín n. o. je nezisková organizace poskytující všeobecně prospěšné služby v zařízeních sociálních služeb. Poskytuje pomoc všem vrstvám obyvatelstva od dětí, přes matky s dětmi, které jsou týrané, zanedbávané či se ocitli v hmotné nouzi, až po dospělé lidi, kteří se svojí nebo cizí vinou ocitli na ulici. Provozují např. chráněné dílny či zařízení nouzového ubytování. (Jasmín, n. o., 2011, str. 1)

Neinvestiční fond

Je definován zákonem č. 147/1997 o neinvestičních fondech. Zákon neinvestiční fond definuje jako neziskovou právnickou osobu, která sdružuje peněžní prostředky určené na financování všeobecně prospěšného účelu nebo individuálně určené humanitní pomoci. Na rozdíl od nadace, neinvestiční fond sdružuje jen peněžní prostředky. Zákon zakazuje použít prostředky fondu na podnikání a financování činnosti politických stran a hnutí. Zákon vyžaduje, aby hodnota vkladu zřizovatele byla minimálně 2000 Sk. (Woleková, H., Petijová, M., 2006, str. 8-9)

Příklad

F84, n. f.

Neinvestiční fond F84 byl zřízený na pomoc rodinám s dětmi, u kterých je diagnostikována porucha autistického spektra, na pomoc zařízením, které s autisty pracují a na pomoc rodičovským organizacím. Jeho cílem je získávat finanční prostředky pro oblast autismu na Slovensku a následně je přerozdělovat rodinám s rodinným příslušníkem, u kterého byla diagnostikována porucha autistického spektra, školám a zařízením pro autisty nebo organizacím, které sdružují rodiče dětí s poruchou autistického spektra. (Jazmín n.o., 2011, str. 1)

Církev a náboženské společnosti

Činnost těchto organizací vymezuje zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, § 4. „Církví nebo náboženskou společností se podle tohoto zákona rozumí dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady.“

Příklad

Slovenská katolická charita

Je to nestátní nezisková organizace, která poskytuje charitativní, sociální, zdravotnické, výchovně-vzdělávací a ostatní služby lidem bez ohledu na rasu, národnost, vyznání víry a politický názor. Mezi zařízení, ve kterých se angažuje patří např. charitativní služba v rodinách – ošetřovatelská služba, domy pro osamělé matky s dětmi, hospice, stacionáře, atd. (Platforma mimovládnych rozvojových organizácií, 1998-2012, str. 1)

Počet NNO

Tabulka 2: Vývoj NNO v letech 2002-2005 podle právních typů

Právna forma	2002	2003	2004	2005
Občianske združenie	20 803	20 575	23 789	25 257
Neinvestičný fond	345	440	513	497
Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby	215	397	831	1 021
Nadácia	553	249	305	325
Spolu	21 916	21 661	25 560	27 221

Převzato z: Woleková, H., Petijová, M., 2006, str. 13

Tabulka 2 ukazuje kvantitativní růst počtu NNO zejména v letech 2004 a 2005, kdy v roce 2005 bylo 27 221 neziskových organizací. Rostoucí počet organizací je evidentní zejména u občanských sdružení a neziskových organizací poskytujících všeobecně prospěšné služby.

Faktem výraznějšího růstu počtu NNO může být i to, že Slovensko v roce 2004 vstoupilo do EU a mělo možnost čerpat finance ze strukturálních fondů.

Daňové asignace

Na Slovensko existuje možnost daňové asignace. Je to možná varianta finanční podpory nestátního neziskového sektoru. Můžeme ji charakterizovat jako příkaz daňového subjektu příjemci daně, aby část uhrazené daně použil, na obecně prospěšné účely. Slovensko daňovou asignací umožnilo novelou zákona o dani z příjmu v letech 2001-2002. Znamená to tedy, že daňový subjekt může přímo poukázat 2 % ze zaplacené daně z příjmu fyzických i právnických osob na obecně prospěšný účel. Příjemci daňové asignace mohou být pouze NNO, které jsou vedené v registru schválených příjemců asignací. (Boukal, 2009, str. 252)

V České republice byl pokus o zavedení daňové asignace prozatím vždy neúspěšný. Ve Velké Británii také není tato možnost. (Boukal, 2009, str. 253)

Sociální služby

Situaci sociálních služeb na Slovensku můžeme v podstatě přirovnat ke stavu v České republice, jak je uvedeno v sedmé kapitole a v její podkapitole s názvem Sociální služby. Pro přiblížení situace je tedy důvodem společný historický kontext, kdy

obě země patřily pod jeden stát a do 1.1.1993, kdy se oba státy rozdělily, byly silně poznamenány a ovlivněny politickým kontextem i komunistickým režimem. Stav a úroveň sociálních služeb byl charakteristický minimální participací občanů na řešení sociálních situací, centrálním rozhodováním státu a segregací občanů se specifickými problémy. (EQUAL, rok nedatován)

Během následujících let systém sociálních služeb reagoval na potřebu změny legislativy a byla provedena reforma. V roce 2008 byl přijat Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách. Tento zákon se inspiroval Zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách v České republice.

Pojem „sociální služba“

Od 1.1. 2009 platí na Slovensku nová právní norma Zákona č. 448/2008 o sociálních službách, který v §2, vymezuje sociální službu jako „odbornou činnost, obslužnou činnost nebo další činnost anebo soubor těchto činností, které jsou zaměřené na:

- prevenci vzniku nepříznivé sociální situace, řešení nepříznivé sociální situace nebo zmírnění nepříznivé sociální situace fyzické osoby, rodiny nebo komunity
- zachování, obnovu nebo rozvoj schopností fyzické osoby vést samostatný život a na podporu jejího začlenění do společnosti
- zabezpečení nevyhnutelných podmínek na uspokojování základních životních potřeb fyzické osoby
- řešení krizové sociální situace fyzické osoby a rodiny
- prevenci sociálního vyloučení fyzické osoby a rodiny“

Na rozdíl od širšího evropského vymezení se mezi „tradiční“ sociální služby na Slovensku nezahrnují služby zaměstnanosti, které jsou předmětem samostatného zákona (zákon o službách zaměstnanosti). (Kamanová, I., Štefáková, L., Juhásová, L., 2011, str. 182)

Časopis Sociální práce č. 1/2012 uvádí článek, jehož autorkou je Lýdia Brichtová, ředitelka odboru sociálních služeb, Ministerstva práce sociálních věcí a rodiny. Od 1. března 2012 nabyla účinnosti novela zákona č. 448/2008 Z., o sociálních službách, jejímž cílem bylo řešit přetrvávající problémy a krizovou situaci ve financování sociálních služeb a eliminovat riziko kolapsu existujících zařízení

sociálních služeb, který by mohl ohrozit základní lidská práva a svobody příjemců sociálních služeb. Cílem bylo také zavést určitý systém do financování sociálních služeb a tím vytvořit stejné podmínky pro klienty, kteří jsou ve veřejných i neveřejných zařízeních sociálních služeb. Jak příklad je uváděno vytváření podmínek k vícezdrojovému financování sociálních služeb. To znamená, že kromě samosprávy a klienta se bude na nákladech vybraných druhů sociálních služeb účastnit i stát. V praxi to znamená, že všem obecným zařízením a neveřejným poskytovatelům vybraných druhů sociálních služeb bude stát poskytovat stejnou výši příspěvku na zabezpečení poskytování jednotlivých druhů služeb. Mnohé z přijatých změn by měly vytvořit kvalitnější podmínky pro poskytování sociálních služeb, jak pro příjemce, tak pro poskytovatele.

Transformace sociálních služeb

Transformací sociálních služeb se zabývá nejen Česká republika a Velká Británie, ale i Slovensko. Dokládá to ředitelka Domova sociálních služeb ve Slatince pri Lučenci, Alena Kelemenová, který byl vybrán k realizaci projektu „Transformácia domovov sociálnych služieb s cieľom sociálnej a pracovnej integrácie jej obyvateľ'ov“. Alena Kelemenová dále říká, že se intenzivněji o transformaci začala dozvídat a aktivně se o ni zajímat až v roce 2005, kdy zde Rada pre poradenství v sociálnej práci vykonala monitoring kvality poskytovaných služeb. Poté se podle ní začalo o transformaci sociálních služeb hovořit. (Štetinová, H., Krupa, S., rok nedatován, str. 135 In EQUAL, rok nedatován, str. 135)

9 Komparace

V této části budu neziskový sektor uvedených tří zemí porovnávat dle vybraných kritérií.

9.1 Legislativa

Prvním srovnávacím kritériem je **legislativa**.

Pro Českou republiku je v této oblasti problém nejednotné definice samotné nestátní neziskové organizace. Určitý přehled podává v této situaci Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Pokud budeme brát v úvahu čtyři mnou vybrané formy NNO, je možné konstatovat, že každá právní forma je upravena vlastní legislativou.

Slovenská republika vychází ze stejného historického a politického kontextu jako Česká republika, proto je na tom velmi podobně. Když porovnáme roky přijetí jednotlivých zákonů, upravujících činnost neziskových organizací na Slovensku, dojdeme k závěru, že Slovensko v tvorbě zákonů nachází od České republiky inspiraci.

Velmi složitá situace v oblasti legislativy je ve Velké Británii, jejíž legislativa je složena ze tří právních rámců. Stěžejní legislativou je Charities Act, který se týká pouze Charities a ne ostatních organizací neziskového sektoru. Důvodem pro Charities je větší možnost v oblasti financování a daňových úlev.

V oblasti právního rámce je možné konstatovat, že jediným shodným bodem je neexistence jednotného právního rámce ve všech vybraných zemích. V České a Slovenské republice chybí legislativa, která by neziskové organizace definovala, ve Velké Británii existují tři právní rámce, což samo o sobě existenci jednotné legislativy vylučuje.

9.2 Právní formy neziskových organizací

Třetím porovnávacím kritériem jsou právní formy neziskových organizací.

Jedna z charakteristik, která přímo určuje neziskovou organizaci, je typ této organizace, respektive její právní forma. Jako zástupce České republiky jsem vybrala tyto čtyři: občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby a nadace a nadační fondy.

Slovenská republika vychází pro zakládání a činnost NNO ze stejných zákonů jako ČR, proto jsou tyto právní formy téměř totožné. A vykazují tedy podobnost.

Ve VB jsou neziskové organizace z důvodu neexistence jednotného způsobu identifikace, klasifikovány podle účelu služeb, které vykonávají. Důležité pro tyto organizace ale je, jestli dosahují či nedosahují na status Charities, což velmi významně ovlivňuje jejich fungování. Mají pak větší finanční podporu státu.

V ČR je tedy statut neziskovosti dán již právním typem organizace a ve většině evropských zemích (a také mimo Evropu) je však rozhodujícím krokem přezkoumání účelu existence organizace příslušným finančním nebo daňovým úřadem, případně soudem.

9.3 Počet neziskových organizací

Počet neziskových organizací bude v této kapitole zkreslen. Důvodem je jejich počet k jinému datu.

Česká republika má podle statistických údajů k 1.1.2010 celkem 111 241 neziskových organizací. Největší podíl na tomto množství měla občanská sdružení.

Slovenská republika měla k roku 2005, 27 221 neziskových organizací. Rostoucí počet organizací je evidentní zejména u občanských sdružení a neziskových organizací poskytujících všeobecně prospěšné služby.

Velká Británie měla k 1. 12. 2010 Charity Commission v registru 180 909 Charities.

Toto kritérium je podle mne neporovnatelné, protože by se zde musel zohlednit i počet obyvatel jednotlivé země.

9.4 Zastoupení dobrovolníků v neziskovém sektoru

Druhým srovnávacím kritériem je **zastoupení dobrovolníků v neziskovém sektoru.**

V České republice neexistují objektivní údaje o počtu dobrovolníků. (Bílá, K., 2008, str. 12) Z tohoto důvodu uvádím data z roku 2004, protože k aktuálnějším informacím jsem neměla přístup. Novější informace o současném dobrovolnictví jsou zmíněny v knize s názvem Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století., jejíž autorem jsou Pavol Frič a Tereza Pospíšilová. (Univerzita Karlova, Katedra studií občanské společnosti, 2012, str. 1) Výstup tohoto kritéria bude zkreslen, protože u VB a SR uvádím údaje aktuálnější. K roku 2004 uvedla přibližně třetina občanů ČR, že se podílela na dobrovolné činnosti pro neziskové organizace. Ve

srovnání s vyspělými západními zeměmi, (Velká Británie), je to malý počet. V porovnání s dalšími postkomunistickými zeměmi (Slovenská republika), představují dobrovolníci v ČR poměrně velký podíl obyvatelstva. Podle údajů ČSÚ se počet dobrovolníků v neziskovém sektoru v letech 2002-2007 zvýšil o 680 000, počet NNO se v tomto období nezvyšoval, je tedy evidentní, že rozsah spolupráce NNO s dobrovolníky roste.“ (Skovajsa, 2010, str. 126)

Slovenská republika vykazuje z těchto tří zemí nejmenší účast dobrovolnické práce v neziskovém sektoru. Je to dáno rozvinutější infrastrukturou v ČR (delší dobu existující právní úprava, Národní dobrovolnické centrum, dobrovolnická centra po celé ČR, finanční podpora ze strany státu a samosprávy, atd.) (Gregorová, A., Matulayová, A., Mračková, A., Vavrinčíková, L., Vlašičová, J., Koróny, S., 2012, str. 37-38) a velmi ranou podporou státu v oblasti dobrovolnictví ve VB.

Ve VB se snižuje počet dobrovolníků na formální úrovni a zvyšuje v úrovni neformální. Je to způsobeno vyšší nezaměstnaností a snahou občanů trávit smysluplně volný čas. Průměrně se věnuje dobrovolnictví 2/5 dospělých ročně a 1/4 dospělých minimálně jednou měsíčně.

Největší podíl dobrovolníků v neziskovém sektoru je ve Velké Británii a nejmenší na Slovensku.

9.5 Vymezení pojmu „sociální služba“

Pojem „sociální služba“ chápou jednotlivé země různě.

V České republice je tento pojem vymezen Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §3, který definuje sociální službu jako: „činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení“.

Na Slovensku Zákon č. 448/2008 o sociálnych službách, v §2, vymezuje sociální službu jako „odbornou činnost, obslužnou činnost nebo další činnost anebo soubor těchto činností, které jsou zaměřené na:

- prevenci vzniku nepříznivé sociální situace, řešení nepříznivé sociální situace nebo zmírnění nepříznivé sociální situace fyzické osoby, rodiny nebo komunity
- zachování, obnovu nebo rozvoj schopností fyzické osoby vést samostatný život a na podporu jejího začlenění do společnosti

- zabezpečení nevyhnutelných podmínek na uspokojování základních životních potřeb fyzické osoby
- řešení krizové sociální situace fyzické osoby a rodiny
- prevenci sociálního vyloučení fyzické osoby a rodiny“

Ve Velké Británii neexistuje žádná společně dohodnutá národní definice sociálních služeb. Tak jak je v České a Slovenské republice chápána, není ve Velké Británii stanovena. Sociální služby jsou zde vymezeny dvěma širšími typy.

Do prvního typu patří zákonné a doplňkové systémy sociálního zabezpečení realizované různými způsoby (vzájemnými nebo profesními), které představují pokrytí základních životních rizik, např. těch, které souvisí se zdravím, stářím, pracovními úrazy, nezaměstnaností, důchodem a zdravotním postižením.

Druhé vymezení sociálních služeb se týká služeb poskytovaných přímo osobě. Jakou je pečovatelská služba, služby zaměřené na podporu zaměstnávání a vzdělávání, sociální bydlení a dlouhodobá péče, např. v ústavních zařízeních. (Koukiadaki, A., 2012, str. 5)

Nejužší definici sociálních služeb má Česká republika. Zde se sociální služba týká pouze pomoci a podpory osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Slovensko ji více rozvíjí na soubor několika činností. Velká Británie má definici sociálních služeb nejširší. To znamená, že do ní zahrnuje i služby sociálního zabezpečení.

9.6 Transformace sociálních služeb

Velká Británie má třicetiletou tradici nejdéle fungující transformace sociálních služeb, tím je myšlena integrace mentálně a zdravotně postižených do běžné společnosti. Od ní se v metodologii inspirovala Česká republika. Slovensko se již zhruba od stejné doby transformaci věnuje také.

Závěr

Výstupem této práce je komparace vybraných kritérií neziskového sektoru v České republice, Slovenské republice a Velké Británii.

Důvodem pro vybrání Velké Británie a Slovenska jako států relevantních pro srovnání s Českou republikou byla úroveň vyspělosti státu a rozvinutost neziskového sektoru. Zatímco Velká Británie je zemí vyspělou, Slovenská republika je postkomunistickou zemí.

Byl porovnáván právní rámec jednotlivých zemí, právní formy neziskových organizací, jejich počet, zastoupení dobrovolníků v neziskovém sektoru, vymezení pojmu „sociální služba“ a nakonec transformace sociálních služeb.

Cílem následujícího textu je zhodnotit, zda se Česká republika může v některých aspektech inspirovat od ostatních jmenovaných zemí.

Při komparaci bylo zjištěno, že neziskový sektor hraje důležitou roli ve všech sledovaných státech a přístup státu k neziskovému sektoru je pozitivní na bázi kooperace. V porovnáváných faktorech bylo zjištěno mnoho odlišností, což nemůže být označeno ani za špatné, ani za správné, stejně jako nelze určit, který systém v neziskovém sektoru je nejlepší. Každá z vybraných zemí uplatňuje jiný přístup k neziskovému sektoru a sociálním službám, jiný přístup k finanční podpoře neziskových organizací a jiné legislativní uspořádání. Ovšem toto vychází již z historie země, ve které byl neziskový sektor utvářen, a tím byla utvářena i povaha lidí dané země a jejich přirozená míra zájmu o své okolí a ochota podílet se na jeho utváření.

Pro všechny tři země je charakteristický pozitivní postoj k neziskovému sektoru, který se projevuje vzájemnou spoluprací i veřejným financováním třetího sektoru a možnostmi daňových úlev pro tento sektor.

Pokud jde o právní formy neziskových organizací i sociální služby v jednotlivých zemích, není legislativa sjednocena. Poznatkem je, že organizace se řídí mnoha zákony, které se jim věnují.

Právní formy organizací se také stát od státu liší. Avšak bylo by obtížné určit, který systém fungování neziskového sektoru je lepší, protože každý neziskový sektor si v sobě nese historii vývoje občanských aktivit a reflektuje aktuální problémy, zájmy a postoje občanů.

Ve všech zemích je dobrovolnictví fungující, ale nejvyšší občanská účast je zaznamenána ve Velké Británii, což je dáno historickým kontextem a vývojem této

země. Toto je první z uvedených kritérií, kterým se Česká republika může inspirovat. Větší volnočasovou účastí českých občanů v dobrovolnictví, by se zmírnila kriminalita a počet lidí, kteří se ocitli na ulici. Je to smysluplnější výplň volného času a zároveň podporuje zachování pracovních návyků. Účinnou motivací k dobrovolnictví mohou také být různé daňové úlevy, zvýšení prestiže statutu dobrovolnictví, atd.

U kritéria „počet neziskových organizací“ nelze říci, která země je na tom se zastoupením počtu NNO nejlépe. Důvodem je absence údajů o počtu obyvatelích jednotlivých zemí. Bez tohoto údaje by tento výstup byl zkreslený.

Nejužší definici sociálních služeb má Česká republika. Zde se sociální služba týká pouze pomoci a podpory osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Slovensko ji více rozvíjí na soubor několika činností. Velká Británie má definici sociálních služeb nejširší. To znamená, že do ní zahrnuje i služby sociálního zabezpečení.

Transformace v sociálních službách ve Velké Británii je inspirací jak pro Českou, tak pro Slovenskou republiku, toto je druhým kritériem, ze kterého se Česká republika může inspirovat a inspiruje.

Z důvodů nejednotného pojmu „neziskový sektor“ a „nezisková organizace“ v rámci všech členských zemí Evropy, jsem se potýkala s omezeným informačními zdroji o určitých oblastech v neziskovém sektoru a jeho organizacích. Tato skutečnost vedla k tomu, že ne vždy bylo možné najít relevantní data pro srovnání, a hlubší prozkoumání neziskového sektoru.

I přes to, že historický kontext neziskového sektoru v České republice a Slovenské republice se odlišuje od vývoje neziskového sektoru ve Velké Británii, což ovlivňuje i jeho současný stav, není vyloučena vzájemná inspirace a snaha neustále se rozvíjet na základě získaných zkušeností ostatních zemí.

Nedostatek výzkumů v oblasti neziskových sektorů jednotlivých zemí je pro každou z nich otevřenou možností, jak stav neziskového sektoru více a podrobněji zmapovat a přinést tak nová a objektivní data, která by nadále sloužila k náhledu do situace a přinesla příležitost ke zlepšení úlohy neziskového sektoru ve společnosti.

Prostřednictvím zkušeností ze zahraničních zemí, konkrétněji z Velké Británie, má Česká i Slovenská republika možnost neziskový sektor rozvíjet. Tyto zkušenosti umožňují výše zmíněným zemím dosáhnout úrovně, které by jinak dosáhly až za

mnohem delší období. Inspirací nemusí být jen Velká Británie, ale i ostatní vyspělé evropské země.

Seznam zkratek

ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
HIV	Human Immunodeficiency Virus
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MVRO	Mimovládne rozvojové organizácie
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
NCVO	National Council for Voluntary Organisations
NIF	Národní investiční fond
NNO	Nestátní nezisková organizace
PR	Public relation
SR	Slovenská republika
RNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
UK	United Kingdom
USA	United States of America
VB	Velká Británie

Seznam zdrojů a literatury

- Bednář, M. (2009). Problematika etablování profese sociálních pracovníků posun vpřed nezaznamenala. *Sociální práce/Sociálna práca*, 3/2009, str. 160
- Bílá, K. (2008). *Význam dobrovolnictví pro neziskové organizace* (bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita.
- Brichtová, L. (2012). Aké zmeny prináša „malá“ novela zákona o sociálnych službách. *Sociální práce/Sociálna práca*, 1/2012, str. 144
- Boukal, P. (2009). *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. Praha: Oeconomica.
- Centrum sociálních služeb, o. p. s. (2010). *Výroční zpráva, Obecně prospěšné služby v roce 2010*. Vyškov: Centrum sociálních služeb o. p. s.
- Čepelka, O. (2003). *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie*. Liberec: Omega.
- Frič P. a kolektiv (2000). *Strategie rozvoje neziskového sektoru*. Praha: Fórum dárců.
- Frič, P., Goulli, R. (2001). *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia.
- ICN, (1998). *Občanský sektor, Fakta pro každého*. Praha: Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací.
- Janebová, R. (2012). O atmosféře strachu v sociální práci. *Sociální práce/Sociálna práca*, 1/2012, str. 144
- Kamanová, I., Štefáková, L., Juhásová, L., (2011). *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite*. Ružomberok: Verbum.
- Koldinská, K. (2001). *Social assistance and the law*. Prague: Orac.
- Koldinská, K. (2004). Britská právní úprava a praxe sociálních služeb jako inspirace pro Českou republiku? *Aplikované právo*, 2/2004, str. 73
- Majdúchová, H. a kolektiv (2004). *Neziskové organizácie*. Bratislava: SPRINT.

- Parkosová, D. (1998). *Občanský sektor, Fakta pro každého*. Praha: Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací.
- Rektořík, J. a kolektiv (2001). *Organizace neziskového sektoru, Základy ekonomiky, teorie a řízení*. Praha 4: EKOPRESS, s. r. o.
- Salomon, L., M., Anheier, H., K. (1993). *Defining the nonprofit sector: The United Kingdom*. Baltimore: The John Hopkins University.
- Salomon, L. M., Anheier, H. K. (1999). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies
- Sodomka, V., Venables, T., Liljegren C., Tsapikidou G. D. (2003). *Průvodce fondy EU pro neziskové organizace*. Praha: Nadace rozvoje občanské společnosti
- Skovajsa, M. a kolektiv (2010). *Občanský sektor*. Praha: Portál.
- Stiglitz, E. J. (1997). *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Grada Publishing In Skovajsa, M. a kolektiv (2010). *Občanský sektor*. Praha: Portál.
- Strečková, Z., Malý, I. a kol. (1998). *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. Praha: Computer Press.
- Škarabelová, S. a kol. (2002). *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. Brno : Masarykova univerzita.
- Woleková, H., Petijová, M. (2006). *Mimovládne neziskové organizácie na Slovensku*. Bratislava: Neuvedeno.
- Zákon o sociálních službách*. Zákon č. 448/2008 Sb. v účinném znění ke dni 7.3.2012
- Zákon o daních z příjmů*. Zákon č. 586/1992 Sb. v účinném znění ke dni 10.3.2012
- (Gregorová, A., Matulayová, A., Mračková, A., Vavrinčíková, L., Vlašičová, J., Koróny, S. (2012). *Dobrovol'nictvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa)

Elektronické zdroje

ACRE (2007): *The Charities Acts 1992, 1993 and 2006* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z www.sercc.org.uk/downloads/buildings/

Association of Charitable Foundations (rok nedatován): *Legislation – Association of Charitable Foundations* [on-line]. Dostupné 14.4. 2012 z <http://www.acf.org.uk/legislation/?id=130>

Česká republika, Ministerstvo zahraničí (2009): *Neziskový sektor* [on-line]. Dostupné 16.3.2012 z <http://www.czech.cz/cz/66483-neziskovy-sektor>

DOMUS – centrum pro rodinu (2012): *Kdo jsme* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z http://domus-cpr.cz/?page_id=440

EQUAL, Európsky sociálny fond, (rok nedatován): *Transformácia zariadení sociálnych služieb s cieľom sociálnej a pracovnej integrácie ich obyvateľ'ov* [online]. Dostupné 9. 4. 2012 z www.rpsp.sk/download/publikacie/rozvoj.pdf

EUROSKOP. cz (2005-2012): *Regionální politika* [on-line]. Dostupné 14.3.2012 z <http://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika/>

Fórum Dárců (2010): *Co je to Nadační investiční fond (NIF)?* [on-line]. Dostupné 28.3.2012 z <http://www.donorsforum.cz/nadace-a-fondy/nadacni-investicni-fond.html>

GEKON.SK s. r. o., (2009): *Legislatíva* [on-line]. Dostupné 9.4.2012 z http://www.dobrovolnictvo.sk/clanok-0-12/1401_Legislativa.html

Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M. (rok nedatován): *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů (metody, problémy, řešení)* [on-line]. Dostupné 13.3.2012 z http://www.e-cvns.cz/soubory/Rozbor_metody_problemy_reseni.pdf

Charita Česká republika (2012): *Organizace* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.charita.cz/o-charite/adresar/?s=denni-stacionar-sv-josefa-pro-mlade-lidi-se-zdravotnim-postizenim>

- Charity Commission (2012a): *About Charities* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z http://www.charitycommission.gov.uk/About_us/About_charities/default.aspx
- Charity Commission (2012b): About the Charity Commission [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z http://www.charity-commission.gov.uk/About_us/About_the_Commission/default.aspx
- Charity Commission (2012c): Register of Charities home [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z <http://www.charitycommission.gov.uk/Showcharity/RegisterOfCharities/CharityWithPartB.aspx?RegisteredCharityNumber=1089464&SubsidiaryNumber=0>
- IDeA (2009): *National Programme for Third Sector Commissioning* [on-line]. Dostupné 12.3.2012 z <http://www.idea.gov.uk/idk/aio/14448716>
- Jazmín n.o. (2011): *O nás* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z <http://www.jazminhandlova.sk/?o-nas>
- Ježek, J. (2010): *Současný stav a aktuální úlohy neziskového sektoru v České republice* [online]. Dostupné 7.4.2012 z <http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=50>
- Kolenčíková, R. (2010): *Sociálne služby* [on-line]. Dostupné 8.4.2012 z <http://www.renatakolencikova.sk/index.php/socialne-sluzby>
- Koukiadaki, A. (2012): EU governance and social services of general interest: When even the UK is concerned [online]. Dostupné 9.4.2012 z <http://eiop.or.at/eiop/texte/2012-005a.htm>
- Margarétka o. z. (2007): *Kto sme* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z <http://www.margaretka.sk/index.php?id=kto-sme>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí (2010): *Česká transformace sociálních služeb hledala inspiraci ve Velké Británii* [on-line]. Dostupné 4.4.2012 z <http://www.mpsv.cz/cs/9694>

- Müller, J. (2003): *Neziskový sektor sledovaný Radou vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO)* [on-line]. Dostupné 12.3. z <http://www.e-cvns.cz/>
- Nadace Bona (rok nedatován): *O nás* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.nadacebona.cz/frame.html>
- Národní centrum podpory transformace sociálních služeb (2012): *Revoluce v sociálních službách* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.trass.cz>
- Nenadál, J. (2011): *Benchmarking v sociálních službách* [on-line]. Dostupné 1.4.2012 z http://www.prohuman.sk/files/Kamanova_Inovacie_planovanie_zbornik_2011.pdf
- Neziskovky.cz, o. p. s. (rok neuveden,a): *Změna právní úpravy obecně prospěšných společností od 1.1.2011* [on-line]. Dostupné 25.3.2012 z http://www.neziskovky.cz/clanek/1583/511_559/fakta_legislativa-a-ucetnictvi/zmena-pravni-upravy-obecne-prospesnych-spolecnosti-od-1-1-2011/
- Neziskovky.cz, o. p. s. (rok neuveden,b): *Statut veřejné prospěšnosti přispěje k transparentnosti neziskového sektoru* [on-line]. Dostupné 4.4.2012 z http://www.neziskovky.cz/clanek/1623/601/aktuality_homepage/tz-statut-verejne-prospesnosti-prispeje-k-transparentnosti-neziskoveho-sektoru/
- Neziskovky.cz, o. p. s. (2010,c): *Vnímání veřejností* [on-line]. Dostupné 6.4.2012 z http://www.neziskovky.cz/data/Zprava_o_stavu_NS_2010txt11805.pdf
- Neziskovky.cz, o. p. s. (2010,a): *Zpráva o stavu neziskového sektoru* [on-line]. Dostupné 6.4.2012 z http://www.neziskovky.cz/data/Zprava_o_stavu_NS_2010txt11805.pdf
- NICM, Národní informační centrum pro mládež (2009): *Zákon o dobrovolnické službě* [online]. Dostupné 5.4.2012 z <http://www.nicm.cz/dobrovolnictvi-legislativa>
- NVCO (2005-2012): *National Council for Voluntary Organisations* [online]. Dostupné 20.3.2012 z <http://www.ncvo-vol.org.uk/access-tables-behind-almanac>
- NVCO (2011): *Trends in volunteering* [online]. Dostupné 12.3.2012 z <http://www.3s4.org.uk/drivers/trends-in-volunteering#fn1>

- NVCO (2011): *Third Sector Foresight* [online]. Dostupné 20.3.2012 z <http://www.3s4.org.uk/drivers/big-society-agenda>
- Orange (2008-2012): *O nadácii* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z http://www.nadaciaorange.sk/index.php?id_cat=1
- Philantropy-uk:inspiring giving (2010): *The UK charitable sector: a snapshot* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z <http://www.philanthropyuk.org/resources/uk-charitable-sector-snapshot>
- Platforma mimovládnych rozvojových organizácií (1998-2012): *Slovenská katolícka charita* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z <http://www.mvro.sk/sk/clenovia/riadni-clenovia/44-slovenska-katolicka-charita>
- Platforma MVRO, a kol. (2011): *Odporúčania Platformy mimovládnych rozvojových organizácií k vytvoreniu Národného mechanizmu vysielania dobrovol'níkov/dobrovol'níčok v rámci, oficiálnej rozvojovej spolupráce* [on-line]. Dostupné 10.4.2012 z <http://km.undp.sk/uploads/public1/files/odporucania.pdf>
- Sagit, nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava (2007): *Sbírka zákonů* [on-line]. Dostupné 22.3.2012 z <http://www.sagit.cz/pages/sbirkasrch.asp?hledany=z%E1kon+%E8%2E+495%2F2005+Sb&cd=3&typ=s>
- SeniorHelp (2011): *Sociálne služby budú fungovať po novom* [on-line]. Dostupné 9.4.2012 z <http://www.seniorhelp.sk/story/socialne-sluzby-budu-fungovat-po-novom>
- Spravy.pravda.sk (2011): *Sociálne služby sú pred kolapsom* [on-line]. Dostupné 3.4.2012 z http://spravy.pravda.sk/socialne-sluzby-su-pred-kolapsom-dq1-/sk_domace.asp?c=A110525_101623_sk_domace_p12
- Strečanský, B. a kolektív (rok neuveden): *Mimovládne neziskové organizácie a dobrovol'níctvo* [on-line]. Dostupné 10.4.2012 z <http://www.cpf.sk/files/File/MVO%20a%20dobrovolnictvo.pdf>

- TA3 (2006-2011): *Predražené sociálne služby?* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.ta3.com/clanok/11543/predrazene-socialne-sluzby.html>
- The National Archives (rok nedatován): *Charities Act 2006* [online]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/50/contents>
- Třetí patro (2010): *Role neziskových organizací ve společnosti* [online]. Dostupné 5.4.2012 z <http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=29>.
- Univerzita Karlova (2011): *Předběžná náplň práce* [online]. Dostupné 8.4.2012 z http://is.cuni.cz/studium/dipl_st/index.php?doo=detail&did=105399
- Univerzita Karlova (2012): *Publikace* [online]. Dostupné 16.4.2012 z http://www.fhs.cuni.cz/kos/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=73
- Úrad vlády SR (2005-2012): *Rada vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie* [on-line]. Dostupné 11.4.2012 z <http://www.mensiny.vlada.gov.sk/index.php?ID=464>
- Ústredný portál verejnej správy Slovenskej republiky (2007): *Druhy, formy a rozsah sociálnych služieb* [on-line]. Dostupné 2.4.2012 z <http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&etype=-1&aid=1948>
- Woleková, H., Volárová, M., Komorníková, A. (2008): *Súhrnná štúdia o postavení a úlohách neziskových organizácií vo využívaní štrukturálnych fondov EÚ na Slovensku* [on-line]. Dostupné 14.4.2012 z www.socia.sk/doc/naseprojekty/V4studia

Seznam příloh

Příloha č. 1: DOMUS Centrum pro rodinu, Výroční zpráva 2010

Představení

Jak byste představili svoji rodinu

Veřejný závazek: co máme na zvonku

Kdy jste se vyžili, kde jste se seznámili?

Občanské sdružení **Domus - Centrum pro rodinu**

Je nestátní, nezisková organizace.

Není to firma, která vydělává. Na svou činnost získává dotace státu, granty nadací, dary sponzorů.

Má pověření k sociálně právní ochraně dětí – může vykonávat aktivity směřující k hájení zájmů dětí a podpoře rodičů v naplňování jejich rodičovské zodpovědnosti jak stanovuje zákon 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí.

Proto poskytuje rodinám s dětmi tzv. sociálně aktivizační služby dle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Sociální služby poskytuje Zdarma.

Poskytuje i služby, které mohou být zcela nebo částečně zpoplatněny - mediace, videotréning interakcí.

Má vysokoškolsky vzdělané zaměstnance.

To jsou sociálně-terapeutičtí pracovníci. Ti chodí do rodin a s rodiči probírají jejich situaci. Hledají společně cesty ke změně.

Spolupracují s rodiči, kteří chtějí něco ve své rodině změnit a z různých důvodů potřebují podporu, pomoc.

Nebo s rodiči, kteří jsou nuceni něco změnit (riziko sankce orgánu sociálně právní ochrany dětí, tlak školy, dětské lékařky, doporučení soudu).

5

Poslání organizace:

Posláním organizace je podpora a doprovázení rodiny takovým způsobem, aby bylo dosaženo stabilního rodinného prostředí pro zajištění zdravého vývoje dítěte, jeho bezpečné a podnětné výchovy a pro spokojené a zdravé soužití všech členů rodiny.

Služby jsou určeny pro:

Rodiče s dětmi (ve věku 0-18 let) - rodiče, prarodiče, náhradní rodiče, popř. další členové rodiny, kteří se ocitají ve složitých životních situacích, které ohrožují mezilidské vztahy, vztahy v rodině, zdraví, profesní vzdělávání, společenské uplatnění či zdravý vývoj dítěte/děti.

6

Převzato z: http://domus-cpr.cz/wp-content/uploads/vyrocní-zpráva_2010.pdf

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1 Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Obr. 2 Členění národního hospodářství podle principu financování

Tabulka 1: Poměr finančních zdrojů vůči velikosti organizace

Tabulka 2: Vývoj NNO v letech 2002-2005 podle právních typů